

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Ondřej Uhýrek

Průlomy do právní moci rozhodnutí v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Průlomy do právní moci rozhodnutí v trestním řízení*“ zpracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 18. března 2020

Ondřej Uhýrek

Tato práce je zpracována k právnímu stavu ke dni 1. ledna 2020.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za její cenné rady, podporu a inspiraci. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přítelkyni za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Základní pojmy.....	9
1.1 Trestní právo hmotné a procesní.....	9
1.2 Rozhodnutí.....	10
2 Rozhodnutí a jejich vlastnosti podle trestního řádu	12
2.1 Formy rozhodnutí v trestním řízení	12
2.1.1 Rozsudek	12
2.1.2 Usnesení	14
2.1.3 Trestní příkaz.....	15
2.1.4 Rozhodnutí svého druhu.....	16
2.2 Vlastnosti rozhodnutí v trestním řízení.....	17
2.2.1 Právní moc.....	17
2.2.2 Vykonatelnost.....	18
3 Navrácení lhůty.....	20
3.1 Aktivní legitimace k podání žádosti	22
3.2 Důležitý důvod.....	24
4 Oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a TŘ.....	26
4.1 Úprava ve vnitřních předpisech státního zastupitelství	29
4.2 Statistické informace k postupu podle § 174a TŘ	31
4.3 Důvody vedoucí k postupu podle § 174a TŘ	33
5 Opravný prostředek sui generis v řízení proti uprchlému	36
5.1 Obecně k řízení proti uprchlému.....	36
5.2 Kvaziopravný prostředek proti odsuzujícímu rozsudku	37
5.2.1 Povaha návrhu na zrušení odsuzujícího rozsudku a následky jeho podání	39
5.2.2 Zákaz změny k horšímu a komparace s právní úpravou odporu	40
5.2.3 Kritika právní úpravy a úvahy de lege ferenda.....	43
6 Zrušení pravomocného rozhodnutí nálezem Ústavního soudu	46
6.1 K pravomoci Ústavního soudu rušit pravomocná rozhodnutí v trestním řízení	46
6.2 Subsidiarita ústavní stížnosti v trestních věcech.....	48
6.3 Pozitivně právní reflexe v trestním řádu	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů.....	55
Shrnutí (Summary)	60
Shrnutí	60

Summary.....	61
Seznam klíčových slov (List of key words).....	62
Klíčová slova	62
Key words.....	62

Seznam použitých zkratk

LZPS	Listina základních lidských práv a svobod, vyhlášená jako usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
NS	Nejvyšší soud
NSZ	Nejvyšší státní zástupce
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o soudním řádu trestním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
ÚS	Ústavní soud
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZÚS	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Rozhodnutí soudu či jiného orgánu veřejné moci nadaného pravomocí takový úkon učinit představuje jednu z mnoha právních skutečností, které mohou velmi podstatným způsobem ovlivnit lidský život a reprezentuje tak velmi důležitý právní institut pro celou společnost. Proto, aby takové rozhodnutí bylo společností respektováno a aby mu byla prisuzována autorita, je třeba, aby bylo stabilní a v zásadě neměnné. Institutem zajišťující tyto vlastnosti rozhodnutí, bez kterých by právní stabilita téměř neexistovala, je právní moc rozhodnutí. Rozhodnutí, které nabylo právní moci, se dá považovat za jeden ze stabilizačních prvků společnosti a má být tím, co konflikt vyřeší konečným způsobem. Existují ovšem právem upravené situace, které tuto stabilitu narušují a přináší způsob, jak zasáhnout do rozhodnutí, které již nabylo právní moci. Diplomová práce bude pojímat problematiku zásahu do právní moci rozhodnutí z pohledu trestního práva, kde společnost od rozhodnutí soudu či jiného orgánu činného v trestním řízení očekává vyšší míru stability už jen proto, že tato rozhodnutí mají způsobilost nejcitelněji zasáhnout do subjektivních práv.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodl věnovat specifickým výjimkám ze zásady nezměnitelnosti a závaznosti rozhodnutí, jež umožňují již pravomocné rozhodnutí zrušit a uvést celou trestní věc znovu k projednání. Rozhodl jsem se nevěnovat mimořádným opravným prostředkům v trestním řízení, na které je pozornost při diskusi o nezměnitelnosti a závaznosti rozhodnutí směřována nejčastěji. Tato práce se nebude věnovat ani tak velmi specifickým institutům, jako je princip *beneficium coactionis* a ukládání společného či souhrnného trestu. Tato práce bude zkoumat některé specifické výjimky ze zásady nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí, které jsou upraveny či reflektovány v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále také jen „TR“), jako je např. institut navrácení lhůty dle § 61 TR nebo oprávnění nejvyššího státního zástupce dle § 174a TR.

Také z toho důvodu, že z veřejnosti často přichází kritika na zdoluhavost a komplikovanost trestního řízení, má význam tuto problematiku zkoumat a přinést ucelený pohled na instituty, které mohou mít značný vliv na stabilitu rozhodnutí a právní jistotu. Právě stabilita rozhodnutí má zvláště v právu trestním velké opodstatnění a její porušení by mohlo vést ke střetu s právními principy, na kterých je náš právní řád vystaven. K tomuto tématu mě přivedlo samotné studium trestního práva procesního a trestního řádu, jenž mě i přes svou značnou obtížnost a komplikovanost velmi zaujal a ve kterém jsem si všímal vzájemných provázaností a zajímavostí, které byly na první pohled skryté. Zhodnocení těchto institutů má v době neustálé debaty o rekodifikaci mnohokrát novelizovaného TR význam proto, že úkolem

zákonodárce bude rozhodnout, která pravidla ze staré právní úpravy a v jaké podobě budou přenesena do úpravy nové a které naopak spolu se starým právním předpisem zaniknou.

Cílem diplomové práce je analýza české platné právní úpravy některých zvláštních případů průlomů do právní moci rozhodnutí v trestním řízení, které sice nejsou řazeny mezi mimořádné opravné prostředky, ale které mohou mít na trestní řízení, jeho délku a stabilitu rozhodnutí OČTŘ zásadní vliv. Mým úkolem a hlavním výzkumným cílem bude zhodnotit jednotlivé instituty z hlediska základních zásad trestního řízení, ale i s principy demokratického právního státu, jako je princip právní jistoty či právo na spravedlivý proces a poukázat na výhody či nevýhody právní úpravy. Při psaní práce se budu snažit aplikovat popisný a zejména analyticko-kritický přístup, který se projeví zejména prací s širokým rozsahem odborné literatury a s prezentováním vlastního pohledu na danou problematiku.

V úvodu své práce se pokusím o teoretické ukotvení tématu, kdy se budu krátce zabývat trestním právem, rozhodnutím jako právním institutem a poté výkladem o formách rozhodnutí podle trestního řádu a jejich vlastnostech. Hlavním cílem mé práce je poté popsat a zanalyzovat okruhy problémů, které s mým tématem a některými instituty souvisí. Proto jsem si zvolil řadu výzkumných otázek, na které se pokusím při psaní diplomové práce odpovědět:

- Jaký je pohled judikatury na institut navrácení lhůty dle § 61 TŘ, v jakých situacích je tento postup ze strany subjektů trestního řízení využitelný a kdy naopak má dostat přednost princip *vigilantibus iura scripta sunt*?
- Je stále racionální, aby byl k žádosti o navrácení lhůty ze zákona aktivně legitimován pouze obviněný a jeho obhájce?
- Jaká je četnost postupu nejvyššího státního zástupce dle § 174a TŘ a jaké jsou důvody, které mohou vést k využití tohoto specifického kasačního oprávnění?
- Je vhodné, aby opravný prostředek ve smyslu § 306a odst. 2 TŘ v řízení proti uprchlému v zásadě nebyl časově omezen s ohledem na koncepci podobných institutů trestního práva procesního?
- Je absence zákazu *reformationis in peius* v právní úpravě trestního příkazu racionální, zatímco v případě řízení proti uprchlému je tento princip výslovně zakotven?

Při analýze všech vytyčených otázek budu posuzovat, zda je současná právní úprava trestního řízení dostatečná a zda dotčeným subjektům přináší záruku k uplatnění svých práv.

1 Základní pojmy

1.1 Trestní právo hmotné a procesní

Stát plní úlohu ochrany hodnot člověka a společnosti tvorbou právního řádu, ve kterém jsou jednotlivé hodnoty chráněné různými právními instituty. Právní řád jako ucelený soubor právních norem a právních předpisů vytváří jednotlivá právní odvětví, která se od sebe obsahově liší, ať už předmětem své úpravy či metodou právní regulace. Není pochyb, že trestní právo zaujímá mezi jednotlivými právními odvětvími velmi podstatné a nenahraditelné místo, a to z mnoha důvodů. Jedním z nich je to, že hodnoty, které trestní právo chrání, bývají považovány za ty vůbec nejdůležitější v lidské společnosti a tomu také odpovídá platná právní úprava trestněprávních norem.

Trestní právo se jako odvětví práva veřejného dělí na 2 samostatné, ale velmi provázané části, a to na trestní právo hmotné a procesní. Trestní právo hmotné se zabývá podmínkami trestní odpovědnosti, vymezuje druhy sankcí a podmínky jejich ukládání a také upravuje výčet jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Právním předpisem a základním pramenem upravujícím trestní právo hmotné je trestní zákoník s č. 40/2009 Sb., který nahradil trestní zákon č. 140/1961 Sb., jenž byl kvůli době svého přijetí poznamenán politicko-právní doktrínou totalitního státu ovládaného komunistickou ideologií založenou na třídním pojetí a i přes řadu novelizací nevyhovoval moderní době a koncepci tzv. restorativní justice.¹ Pramenem trestního práva hmotného jsou ovšem také jiné právní předpisy, jako je zákon o soudnictví ve věcech mládeže (ZSVM) či zákon o trestní odpovědnosti právnických osob (TOPO), které jako *lex specialis* k trestnímu zákoníku obsahují zvláštní hmotněprávní, ale i procesně právní ustanovení týkající se mladistvých či právnických osob. Jestliže se v těchto speciálních právních předpisech nenajde odpověď na určitou otázku, je třeba použít trestní zákoník jako *lex generalis* trestního práva hmotného.

Trestní právo procesní naproti tomu upravuje postup OČTŘ při odhalování trestných činů, rozhodování o nich a dále také výkon těchto rozhodnutí.² Základním pramenem trestního práva procesního je trestní řád pod č. 141/1961 Sb. I když od roku 1989 došlo k významným změnám podoby trestního řízení, než tomu bylo v době přijetí tohoto zákona, tak z důvodu velkého časového odstupu přijetí trestního zákoníku a trestního řádu není mezi těmito 2 předpisy ideální návaznost. Trestní řád má vlastnost obecného právního předpisu a použije se ve všech případech, pokud v trestních řízeních týkajících se právnických osob či mladistvých

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 25.

výše uvedené speciální předpisy neupraví danou věc odlišně. Příkladem může být ustanovení § 47 odst. 1 ZSVM, které pro účely trestního řízení vedenému proti mladistvému upravuje maximální možnou délku vazby. Z důvodu speciální úpravy se tedy v tomto případě nepoužijí základní pravidla pro určení maximální možné délky vazby z trestního řádu.

1.2 Rozhodnutí

Před vymezením a rozbohem rozhodnutí ve světle trestního práva procesního se bude následující pasáž tomuto tématu věnovat nikoliv pohledem platné právní úpravy, nýbrž očima právní teorie. Rozhodnutí, nebo také individuální právní akt (akt práva) orgánů veřejné moci, je v teorii práva řazeno mezi jednu z mnoha právních skutečností, které jsou předpokladem vzniku právního vztahu. Právní skutečnost se dále vymezuje jako okolnost ve společenském životě, s níž právní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik právního vztahu, a tedy subjektivních práv a povinností.³

Rozhodnutí lze uchopit také jako akt aplikace práva, respektive poslední stádium či výsledek aplikační činnosti orgánu veřejné moci, při které dochází k podřazení konkrétní skutkové situace pod hypotézu právní normy a ve které tento orgán musí zodpovědět na faktické i právní otázky, které v konkrétní věci vyvstanou.⁴ Zmíněná aplikační činnosti orgánů veřejné moci je velmi přísně regulována procesními normami právního řádu, kdy každý procesní předpis má svou zvláštní úpravu pro postup rozhodovacích orgánů a účastníků řízení, pro pojmosloví jednotlivých aktů aplikace práva a pro podobu jednotlivých způsobů rozhodnutí. S těmito akty se lze setkat ve většině právních odvětví, jako je právo občanské, trestní, ústavní, správní atd. Právní akt je velmi významným společenským a právním institutem, jelikož dává životu člověka, kterého se daná věc týká, jistotu a pevnost a znamená pro něj i pro společnost pevný mezník.⁵ Ona jistota, o které se zde hovoří, vyplývá bezesporu z autority rozhodujícího orgánu, normy, na základě které je rozhodnutí vydáno a celospolečenské shody na uznávání těchto aktů. Pro individuální právní akty, na rozdíl od těch soukromoprávních, platí presumpce správnosti. Je tedy nutné je považovat za bezvadné až do té doby, než jsou zákonem předvídaným způsobem prohlášeny za vadné a následně zrušeny či změněny.

Akty aplikace práva se v odborné literatuře nejčastěji dělí na akty konstitutivní a deklaratorní, a to na základě svých účinků ve vztahu k jejich adresátům. Význam konstitutivních aktů spočívá v tom, že na základě jejich vydání dochází ke vzniku, změně nebo zániku subjektivních práv a povinností. Příkladem konstitutivního rozhodnutí může být

³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 156.

⁴ Tamtéž, s. 205.

⁵ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 281.

rozsudek soudu v trestním řízení o vině a trestu obžalovaného či rozsudek soudu v občanskoprávním sporu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Naproti tomu deklaratorní akty pouze prohlašují či autoritativně určují, zda v dané věci existují určitá práva či povinnosti. Příkladem deklaratorního rozhodnutí je rozsudek soudu v občanském soudním řízení o určení vlastnického práva k nemovité věci. Akty aplikace práva je možné dělit také na rozhodnutí ve věci samé a rozhodnutí procesní povahy.⁶

⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva...*, s. 215.

2 Rozhodnutí a jejich vlastnosti podle trestního řádu

2.1 Formy rozhodnutí v trestním řízení

Základní právní úprava rozhodnutí v trestním řízení jako procesního úkonu se nachází v hlavě VI., části I. trestního řádu. Jedná se o individuální právní akt, který má konstitutivní či deklaratorní povahu a jenž má pravomoc vydat jménem státu pouze OČTŘ⁷, jímž je dle § 12 odst. 1 TŘ soud, státní zástupce či policejní orgán. Existují také procesní úkony OČTŘ, které se svým obsahem podobají rozhodnutím, ale jsou pouze procesním opatřením, jejichž detailní podobu trestní řád neupravuje a proti kterým není možné podat opravný prostředek.⁸ Řadí se k nim např. ustanovení obhájce soudcem dle § 39 TŘ nebo příbrání znalce podle § 105 odst. 1 TŘ.

Rozhodnutí v trestním řízení je možné rozdělit nejprve do dvou základních skupin, a to na rozhodnutí ve věci samé (meritorní rozhodnutí) a ostatní rozhodnutí, které pouze připravují rozhodnutí ve věci samé či uskutečňují jeho výkon.⁹ Formy rozhodnutí, nebo také způsoby rozhodnutí rozlišuje přímo zákonodárce a činí tak zejména podle vnější formy rozhodnutí. Trestní řád zná tři tyto kategorie rozhodnutí a zbytkovou skupinu rozhodnutí *sui generis* (svého druhu). Formy či způsoby rozhodnutí (rozsudek, usnesení, trestní příkaz) se od sebe navzájem liší formálními náležitostmi, orgány s pravomocí takové rozhodnutí vydat, jejich obsahem a opravnými prostředky, které lze proti těmto rozhodnutím podat. Požadavek vydat rozhodnutí ve formě a s náležitostmi vyžadovanými zákonem je projevem zásady zákonnosti, upravené v úvodních ustanoveních trestního řádu a v čl. 2 odst. 3 Ústavy a v čl. 2 odst. 2 LZPS.

Ačkoliv z textů procesních předpisů i kulturních zvyklostí může plynout, že rozhodnutí formou rozsudku svým významem značně převyšuje usnesení, nelze hodnotu usnesení jakkoli bagatelizovat. Obzvláště, hovoří-li se o judikatorním významu jednotlivých forem rozhodnutí v trestním řízení a jejich využití jako pramen poznání interpretace trestněprávních norem nejvyššími články soudní soustavy, jsou usnesení brána za ta význačnější, jelikož častěji obsahují podstatnější judikatorní závěry.¹⁰

2.1.1 Rozsudek

Rozsudek je formou rozhodnutí, kterou může rozhodnout pouze soud, a to jen v těch případech, kdy to zákon výslovně stanoví (§ 119 odst. 1 TŘ). Z této úvodní věty platné úpravy

⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 421.

⁸ Tamtéž, s. 422.

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 454.

¹⁰ To bývá zdůvodňováno tím, že Nejvyšší soud rozhoduje o dovolání a stížnosti pro porušení zákona převážně formou usnesení, k tomu blíže srov. BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013. s. 457.

rozsudku jednoznačně plyne, že žádný jiný OČTŘ touto formou rozhodovat nemůže, čímž zákonodárce dává této formě rozhodování zvlášť významné místo. Je to rozsudek, kterým soud může obžalovaného uznat vinným, uložit mu trest (§ 225 TŘ) a rozhodnout o nároku na náhradu škody¹¹ pro poškozeného, případně jej obžaloby zprostit (§ 226 TŘ). Rozsudkem se zejména rozhoduje ve věci samé, jsou ale případy, kdy tomu tak není. Jedním z případů, kdy rozsudkem není rozhodováno o meritu věci, je způsob rozhodování Nejvyššího soudu v řízení o stížnosti pro porušení zákona, kdy Nejvyšší soud rozsudkem rozhodne podle § 268 odst. 2 TŘ o tom, že v předešlém řízení byl porušen zákon.¹² Rozsudek soudu prvního stupně je jedinou formou rozhodnutí podle TŘ, proti kterému je možno podat odvolání jako řádný opravný prostředek (§ 245 TŘ).

Význam odsuzujícího rozsudku je i v jeho chápání jako mezníku pro zásadu presumpci nevinny upravenou v § 2 odst. 2 TŘ a na ústavněprávní rovině čl. 40 odst. 2 LZPS, kdy je to právě pravomocný odsuzující rozsudek, od jehož vyslovení je možné se na člověka dívat jako na vinného. Také z toho důvodu je na precizním vypracování a zejména odůvodnění rozsudku kladen velký důraz ze strany soudních orgánů chránící ústavnost a základní lidská práva. Nedostatečné odůvodnění může mít za následek nepřezkoumatelnost rozhodnutí a jeho následné zrušení Ústavním soudem kvůli porušení čl. 36 odst. 1 LZPS.¹³

Vzhledem k velkému významu rozsudku upravuje trestní řád velmi podrobně náležitosti na jeho obsah a formu. Zákon stanovuje povinnost vyhotovovat rozsudek v písemné formě a se shodným obsahem, v jakém byl vyhlášen. Opačný postup je důvodem ke zrušení rozsudku odvolacím soudem.¹⁴ Zákon upravuje rozdílné náležitosti rozsudku podle toho, v jaké fázi trestního řízení byl rozsudek vydán (v řízení prvního či druhého stupně) nebo podle toho, zda se jedná o rozsudek odsuzující či zprošťující. Pro soud existuje možnost vydat i tzv. zjednodušený rozsudek (129 odst. 2 TŘ) bez odůvodnění v případě, že se osoby v tomto ustanovení vyjmenované vzdají práva podat odvolání a prohlásí, že netrvají na vyhotovení odůvodnění. Každý rozsudek obsahuje ve svém úvodu sousloví „Jménem republiky“ (§ 120 odst. 1 TŘ, čl. 81 Ústavy), po kterém je uvedeno označení soudu, o jehož rozsudek jde (spolu se jmény soudců a přisedících i s jejich funkčním označením a akademickým titulem),¹⁵ den a

¹¹ Pokud se v této práci hovoří o náhradě škody ve smyslu nároku poškozeného dle § 43 odst. 3 TŘ, má se tím na mysli i náhrada nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení.

¹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 455.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. října. 2007, sp. zn. IV. ÚS 434/07.

¹⁴ HERCZEG, Jiří. In DRAŠTÍK, Antonín (ed.). *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. s. 1029.

¹⁵ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed.). *Trestní řád I. § 1-156. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1666.

místo vyhlášení rozsudku, výrok rozsudku s uvedením použitých zákonných ustanovení, odůvodnění a poučení o opravném prostředku.

Rozsudek se doručuje obžalovanému, státnímu zástupci, zúčastněné osobě a poškozenému, který uplatňuje nárok na náhradu škody (§ 130 odst. 1 TR). Stěžejním pravidlem v § 64 odst. 5 TR se vylučuje u obžalovaného možnost náhradního doručení rozsudku, z čehož vyplývá zvýšený zájem zákonodárce na možnosti obviněného se s rozsudkem osobně seznámit a případně se proti němu bránit. Tento zájem u zákonodárce převýšil často upřednostňovaný zájem na zrychlení a zjednodušení trestního řízení.

2.1.2 Usnesení

Usnesení je druhou formou rozhodnutí upravenou trestním řádem, jímž rozhoduje dle § 119 TR soud, státní zástupce i policejní orgán. Jedná se bezpochyby o nejčastější formu rozhodnutí, jelikož se jím dá rozhodnout o velmi rozmanitém okruhu otázek. Svým významem se některá z usnesení rovnají rozsudku (např. usnesení o zastavení trestního stíhání dle § 172 TR) a jiná jsou pouze úkony OČTR mající za úkol upravit průběh řízení. Na rozdíl od rozsudku ovšem není usnesením možné rozhodnout o vině obviněného.¹⁶ Podle významu jednotlivých usnesení poté zákon odlišuje požadavky na jejich vyhlášení, vyhotovování, na jejich obsah a odůvodnění.¹⁷ I v případě nedostatečného odůvodnění usnesení při absenci přesvědčivé a řádné argumentace může dojít k porušení ústavního zákazu libovůle soudy.¹⁸

Rozhodující orgán má možnost z podobných důvodů jako u rozsudku vydat usnesení bez odůvodnění, tzv. zjednodušené usnesení (§ 136 odst. 3). Toto ustanovení v praxi přineslo řadu problémů, a to v situacích, kdy se usnesením rozhoduje o vzetí do vazby. Stávalo se, že bývalo vydáváno usnesení o vzetí obviněného do vazby bez odůvodnění a ve výroku daného usnesení se neobjevoval přesný údaj o tom, od kdy se vazba počítá. NS se k věci ve svém stanovisku vyjádřil tak, že pokud ve výroku usnesení o vzetí obviněného do vazby nebude uveden časový údaj, od kterého byl obviněný omezen na svobodě, tak je vyloučeno vyhotovit zjednodušené usnesení bez odůvodnění.¹⁹

Opravným prostředkem proti usnesení je stížnost, kterou lze napadnout všechna usnesení policejního orgánu a ta usnesení státního zástupce a soudu, u kterých to zákon výslovně připouští a kterými tyto orgány rozhodly v prvním stupni (§ 141 odst. 2 TR).

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 461.

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 433.

¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. II. ÚS 897/2008.

¹⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013.

Zákon upravuje náležitosti usnesení v ustanovení § 134 velmi abstraktně, a to právě z toho důvodu, že je usnesením rozhodováno ve velmi rozmanitém okruhu případů. Na rozdíl od rozsudku zde již zákon nestanovuje povinnost uvést jména osob, které rozhodnutí vydaly. Tento stav je kritizován komentářovou literaturou, jež argumentuje i možným porušením zásady chráněné ústavním pořádkem v čl. 38 odst. 1 LZPS, podle které nesmí být nikdo odňat svému zákonnému soudci.²⁰ Této kritice lze přisvědčit. Je velmi významné, aby se osoba, o jejíž práva se v konkrétním řízení jedná, mohla seznámit s obsazením rozhodujícího orgánu (ať už se jedná o soudce, státního zástupce či policejní orgán) a případně mohla namítat podjatost či jiné nesrovnalosti, jako je účelové vybírání kauz rozhodujícími osobami.

Úprava usnesení je v trestním řádu stručnější oproti úpravě rozsudku i proto, že se díky ustanovení § 138 TŘ použijí přiměřeně ustanovení o rozsudku také na usnesení. Příkladem může být zákonem stanovená povinnost vyhotovovat rozsudek v písemné formě. Z uvedeného plyne, že OČTŘ mají povinnost vyhotovovat také usnesení v písemné formě s výjimkami, kdy zákon dovoluje usnesení dle § 136 odst. 1 TŘ nevyhotovovat.

2.1.3 Trestní příkaz

Trestním příkazem je zvláštním typem rozhodnutí, kterým je možné rozhodnout o vině a trestu obviněného, o náhradě škody pro osobu poškozenou, ale nikoliv o ochranném opatření (§ 314e odst. 6 písm. b). Smyslem tohoto omezení by měla být povaha ochranných opatření, zejména ochranného léčení a zabezpečovací detence, u kterých je z praktických důvodů velmi vhodné, aby soudce alespoň krátce zhlédl obviněného a dokázal posoudit, zda a v jaké formě je třeba ochranné opatření uložit. Trestním příkazem totiž samosoudce rozhoduje bez projednání věci v hlavním líčení za podmínky, že je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 TŘ), a proto není nutné z procesní ekonomie a zásady rychlosti řízení nařizovat hlavní líčení. Protože trestním příkazem může rozhodovat pouze samosoudce, je také omezen výčet trestných činů, které mohou být rozsouzeny právě trestním příkazem, a to svou typovou závažností.²¹ Trestní příkaz není možné vydat, vede-li se trestní řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena a v případech, kdy má být uložen souhrnný či společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem (§ 314e odst. 6). ZSVM ve svém § 63 výslovně zakazuje rozhodnout trestním příkazem v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil 18. roku věku.

Zvláštností této formy rozhodnutí je, že trestní řád v § 314e odst. 2 obsahuje taxativní výčet trestů, které je možné trestním příkazem uložit a mezi kterými figurují pouze tresty

²⁰ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád I. § 1-156. Komentář...*, s. 1723.

²¹ Viz § 314a odst. 1 TŘ: „Samosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let“.

alternativní. Za tímto ustanovením lze sledovat úmysl zákonodárce ke zvýšení podílu těchto druhů trestů v aplikační praxi.

Trestní příkaz bývá některými autory²² chápán jako tzv. odklon v trestním řízení v širším slova smyslu. Odklon v širším slova smyslu znamená určitou odchylku od klasického trestního řízení. Tato odchylka se nejčastěji projevuje tím, že se jedná o zkrácenou formu řízení, ve které neprobíhá například hlavní líčení. Naproti tomu odklon v užším slova smyslu bývá charakterizován zvláštním způsobem vyřízení věci, kdy nedochází k odsouzení pachatele, ale k zvláštnímu výchovnému působení a upuštění od trestního stíhání. Z toho důvodu někteří autoři trestní příkaz mezi odklony v trestním řízení nezařazují.²³

Jelikož má trestní příkaz povahu odsuzujícího rozsudku, nelze na jeho základě obviněného zprostit obžaloby ani návrhu na potrestání.²⁴ Povahou odsuzujícího rozsudku se myslí mimo jiné to, že na základě pravomocného trestního příkazu dochází ve smyslu § 11 odst. 1 písm. h) TŘ ke vzniku překážky věci rozhodnutí a další trestní stíhání je tak vyloučeno.

Řádným opravným prostředkem proti trestnímu příkazu podle § 314g odst. 1 TŘ je odpor, jenž může podat obviněný, osoby, které jsou oprávněny v jeho prospěch podat odvolání a státní zástupce. Zvláštností je, že ve výčtu oprávněných osob podat odpor chybí poškozený, a to i v situaci, kdy v trestním příkazu byl obsažen výrok o náhradě škody. Odpor se jako řádný opravný prostředek velmi odlišuje od odvolání. Na základě jeho podání nedochází k suspenzivnímu ani devolutivnímu účinku, ale ke zrušení trestního příkazu *ex lege* a nařízení hlavního líčení. Obviněný by si ovšem podání odporu měl velmi dobře rozmyslet a zvážit, zda trest uložený v trestním příkazu nebude výhodnější přijmout, jelikož zde neplatí zásada zákazu *reformatio in peius* a soud v pokračujícím řízení po zrušení odporu není vázán svou předešlou právní kvalifikací a může rozhodnout jinak, a to i přísněji. K tomu Ústavní soud ovšem poznamenal, že přísnější právní kvalifikace musí být v novém rozhodnutí výslovně a náležitě odůvodněna.²⁵

2.1.4 Rozhodnutí svého druhu

Rozhodnutí svého druhu není pojmem pozitivního práva, nýbrž označením odborné veřejnosti pro takové procesní úkony OČTŘ, jimiž rozhodují o tak specifických otázkách, pro

²² JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. vydání. Praha: Leges, 2015. s. 111.

²³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 60.

²⁴ ŽÁN, Marcel. In DRAŠTÍK, Antonín (ed.). *Trestní řád. Komentář. II. díl (§ 180 až 471)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. s. 788.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.

keré žádná z forem rozhodnutí nebyla dostačující. Je tomu tak proto, že se u těchto forem rozhodnutí vyskytuje velmi odlišná právní úprava náležitostí na jejich obsah, doručování a možností obrany. Obecně lze výčet rozhodnutí svého druhu rozdělit do 2 skupin. První z nich je skupina rozhodnutí, které lze charakterizovat jako konečný výstup přípravného řízení, jímž státní zástupce směřuje danou věc do soudní fáze řízení (obžaloba, návrh na potrestání, návrh na schválení dohody o vině a trestu). Druhou skupinu rozhodnutí svého druhu lze vymezit jako velmi citelné zásahy vyšetřujících orgánů do základních lidských práv a svobod chráněnými normami ústavní síly (např. příkaz k domovní prohlídce).²⁶

2.2 Vlastnosti rozhodnutí v trestním řízení

Trestní řád stejně jako jiné procesní předpisy přisuzuje rozhodnutím vlastnosti, které mají následně významný vliv na právní postavení účastníků řízení. Lze říct, že by bez těchto charakteristických znaků rozhodnutí OČTŘ neměla praktický dopad a neplnila by svůj účel. Nebylo by možné jimi vyvolat zamýšlené právní následky.

2.2.1 Právní moc

Právní moc je klíčová vlastnost, kterou rozhodnutí získává buď marným uplynutím lhůty od jeho vyhotovení či doručení, aniž by oprávněná osoba podala řádný opravný prostředek, nebo na základě jiné právní skutečnosti. Právní moc rozhodnutí, tím spíše v trestním řízení, bezesporu slouží k narovnání stability a vytvoření právní jistoty ve společenských vztazích, které bývají proběhnutím řízením citelně narušeny. Jsou to pouze výroky rozhodnutí (nikoliv odůvodnění), které nabývají právní moci.²⁷ Navenek se právní moc projevuje ve dvou stránkách tím, že se rozhodnutí stává nezměnitelné (formální stránka právní moci) a závazné (materiální stránka právní moci).

Nezměnitelnost rozhodnutí bývá chápána tak, že v rámci řízení, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno, nelze danou věc nadále projednávat a proces definitivně skončí. Trestní řád i jiné zákony ovšem znají mnoho výjimek ze zásady nezměnitelnosti rozhodnutí. Současná právní úprava se vyznačuje pojetím tzv. relativní nezměnitelnosti rozhodnutí.²⁸ V určitých případech totiž právní předpisy připouští pravomocné rozhodnutí změnit či zrušit, a to zejména cestou mimořádných opravných prostředků nebo v jiných zákonem předvídaných případech.

Závaznost rozhodnutí rozumíme pak stav, kdy je konkrétní případ vyřešen konečným a pro strany závazným způsobem. Takové rozhodnutí tedy nabývá právní normou určené

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 436.

²⁷ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád I. § 1-156. Komentář...*, s. 1743.

²⁸ FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 451.

účinky a jejich adresáti se musí podle něj řídit. Jestliže se adresáti rozhodnutí takovému rozhodnutí nepodvolí, je na státu, aby je pomocí svého mocenského monopolu donutil.²⁹ S touto stránkou právní moci rozhodnutí je spojen vznik překážky věci pravomocně rozhodnuté (*rei judicate*), o které nelze znovu jednat (*ne bis in idem*). Právní teorie a současně také platná právní úprava ovšem zná z této překážky 2 skupiny výjimek, a to buď kvůli zjištění vad z hlediska skutkového stavu či zásadních vad právních.³⁰

V odborné literatuře se můžeme také setkat s rozlišováním právní moci na právní moc úplnou, částečnou, absolutní a relativní.³¹ Úplná právní moc znamená, že se rozhodnutí stalo pravomocné v celé své šíři a ve všech svých výrocích. O částečné právní moci hovoříme v případech, kdy některé výroky rozhodnutí nabyly právní moci, jelikož byl řádný opravný prostředek podán pouze vůči takovým, jenž nejsou na těch ostatních závislé. Absolutní právní moc se vymezuje jako situace, kdy proti konkrétnímu rozhodnutí nepodala žádná z oprávněných osob opravný prostředek a výroky rozhodnutí se tak staly pravomocné vůči všem těmto osobám. Opačným případem je relativní právní moc, kdy se rozhodnutí stane pravomocným pouze vůči některým z osob oprávněných podat opravný prostředek.

Platná právní úprava se nezabývá pojmem ani účelem právní moci, nýbrž na různých místech zákona stanovuje, kdy jednotlivé formy rozhodnutí v různých fázích trestního řízení právní moc nabývají. U rozsudku je tomu ustanovení § 139 odst. 1 TŘ, které právní moc spojuje s nemožností podat odvolání, s marným uplynutím lhůty k jeho podání, vzdáním se práva podat odvolání, zpětvzetím odvolání nebo zamítnutím podaného odvolání odvolacím soudem. Trestní příkaz nabývá právní moci marným uplynutím lhůty k podání odporu (§ 314g odst. 2 TŘ). Úprava právní moci usnesení je složitější. Usnesení je v první řadě pravomocné tehdy, jestliže zákon proti němu stížnost nepřipouští (§ 140 odst. 1 TŘ). Jestliže zákon připouští proti usnesení stížnost, tak nabývá právní moci marným uplynutím lhůty k jejímu podání, vzdáním se práva podat stížnost, zpětvzetím stížnosti nebo zamítnutím stížnosti rozhodujícím orgánem.

2.2.2 Vykonatelnost

Institut vykonatelnosti rozhodnutí je velmi provázán s právní mocí. Provázanost těchto dvou institutů spočívá v tom, že předpokladem vykonatelnosti je v mnoha (nikoliv ve všech) případech právě to, že rozhodnutí již nabylo právní moci. Obecně se vykonatelnost charakterizuje jako vlastnost rozhodnutí, díky níž je možné ze strany státu obsah rozhodnutí

²⁹ Tamtéž, s. 452.

³⁰ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva...*, s. 213.

³¹ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních...*, s. 158-159.

vynutit proti tomu, komu ukládá povinnost (vykonat uložený trest, nahradit způsobenou škodu atp.).³² Vykonatelné rozhodnutí je způsobilé dle § 315 a násl. TŘ k výkonu rozhodnutí.

Rozsudek je principiálně vykonatelný ve stejnou dobu, kdy nabývá právní moc (§ 139 TŘ). I trestní příkaz je vykonatelný ve stejném momentu, v jakém nabývá právní moc (§ 314g odst. 2 TŘ), tedy doručením a marným uplynutím lhůty k podání odporu. U obou těchto forem rozhodnutí je tedy právní moc nutným předpokladem pro jejich vykonatelnost. Jinak je tomu u usnesení, kde je právní moc předpokladem vykonatelnosti pouze v těch případech, když trestní řád přiznává stížnosti odkladný účinek (§ 140 odst. 2). V ostatních případech, byť nepravomocné, je usnesení tzv. předběžně vykonatelné.

³² Tamtéž, s. 173.

3 Navrácení lhůty

Navrácení lhůty podle § 61 TŘ je jednou z výjimek nezměnitelnosti rozhodnutí a specifickým institutem, kterým je možné prolomit právní moc rozhodnutí.³³ Patří mezi nástroje, které ze zákona svědčí pouze obviněnému (případně jeho obhájci) jako tzv. *favor defensionis*³⁴, čímž se zákon snaží narovnat faktickou nerovnost mezi stranou obžaloby a obhajoby. Je nutné jej odlišovat od pojmu *zachování lhůty* (§ 60 odst. 4 TŘ), jenž vymezuje případy, ve kterých zákon považuje lhůtu k podání procesního úkonu za zachovanou. Účel institutu navrácení lhůty je oproti tomu zcela odlišný. Jeho smyslem je pro některé subjekty zmírnit následky uplynutí lhůty k podání opravného prostředku tím způsobem, že jim za určitých okolností bude zmeškání této lhůty prominuto.

Navrácení lhůty není opravným prostředkem podle trestního řádu, o kterém by OČTŘ poučovaly na konci rozhodnutí ostatní účastníky. Nebývá považován ani za procesní nástroj, jehož nedostatek by vedl k neprojednatelnosti ústavní stížnosti.³⁵ Smyslem tohoto nástroje je povolit obviněnému nebo jeho obhájci, zmeškají-li z důležitých důvodů lhůtu k podání opravného prostředku, navrácení lhůty, a to tím orgánem, jenž je příslušný o opravném prostředku rozhodovat (§ 65 odst. 1 věta první TŘ). O povolení je třeba požádat orgán do 3 dnů od pominutí překážky, kvůli níž osoby zmeškaly lhůtu k podání opravného prostředku a s touto žádostí je třeba opravný prostředek spojit, nebyl-li již dříve podán (§ 65 odst. 1 věta druhá a třetí TŘ). V žádosti by kromě obecných náležitostí pro podání dle § 59 odst. 3 TŘ měl být zejména uveden důvod, kvůli kterému nebyla osoba schopna podat opravný prostředek včas a informace pro posouzení, že žádost o navrácení lhůty byla dle zákona podána do tří dnů od pominutí překážky.³⁶

Z platné právní úpravy tohoto institutu plyne, že je možné jej využít v případech zmeškání lhůty k podání všech opravných prostředků, nezakazuje-li to výslovně zákon. Tak je tomu pouze u dovolání, u něhož je užití navrácení lhůty výslovně znemožněno § 265e odst. 4 TŘ, což potvrzuje i aplikační praxe.³⁷ U tohoto mimořádného opravného prostředku je tedy na místě vyšší procesní aktivita obviněného a případné zmeškání lhůty k jejímu podání prominout nelze. A to ani v případech, kdy soud nesplnil svou poučovací povinnost o možnosti dovolání

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 696.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 255.

³⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. října 2018, sp. zn. II. ÚS 1592/18.

³⁶ POKORNÝ, Michal. 1. Vzor žádosti obžalovaného o navrácení lhůty pro podání odvolání (§ 61 TrŘ). *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11, s. III.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2017, sp. zn. 7 Tdo 1308/2017.

podat.³⁸ Vystává otázka, čím je dovolání tak specifické a proč tomu tak výslovně není i u jiných mimořádných opravných prostředků. Mohlo by se zdát, že v případě dovolání, na rozdíl od obnovy řízení a stížnosti pro porušení zákona, byl zákonodárcem shledán vyšší zájem na stabilitu pravomocného rozhodnutí. Důvod je ovšem prostší. U stížnosti pro porušení zákona je navrácení lhůty z povahy věci vyloučeno, jelikož je k ní aktivně legitimován pouze ministr spravedlnosti (§ 266 odst. 1 TR), který navíc není po zásahu Ústavního soudu³⁹ a novele⁴⁰ trestního řádu omezen žádnou lhůtou k jejímu podání.⁴¹ Stejně je tomu tak u obnovy řízení, kde také není právo obviněného podat návrh na obnovu omezeno žádnou lhůtou. Zákonné potvrzení vyloučení aplikace navrácení lhůty u těchto opravných prostředků by bylo zbytečné a obsoletní. Lze shrnout, že se institut navrácení lhůty plně uplatní u odvolání, stížnosti a odporu.

Pravidlo obsažené v § 61 odst. 3 TR přikazuje užít ustanovení o navrácení lhůty i na situace, kdy orgán zamítne opravný prostředek pro opožděnost, ačkoliv se ukáže, že oprávněná osoba lhůtu nezmeškala. Na žádost oprávněné osoby, kterou může být dle tohoto ustanovení i státní zástupce, se tedy rozhodnutí o zamítnutí opravného prostředku pro opožděnost zruší. Žádost musí být podána do tří dnů ode dne, kdy byla oprávněná osoba vyrozuměna o zamítnutém opravném prostředku z důvodu opožděnosti.⁴²

Jestliže rozhodující orgán již podaný opravný prostředek zamítl pro opožděnost a poté shledá žádost o navrácení lhůty důvodnou, své dřívější zamítavé rozhodnutí zruší (§ 61 odst. 2 TR). Pokud je opravný prostředek spojen až s žádostí o navrácení lhůty, která je důvodná, dochází k „obživnutí“ věci pravomocně ukončené a proběhne řízení o podaném opravném prostředku. Tím dojde k prolomení právní moci a procesní změně i pro jiné subjekty řízení. Nedomnívám se ovšem, že by se mělo jednat o častý a významnější zásah do právní jistoty ostatních účastníků. Aplikační praxe posuzuje velmi restriktivně, za jakých okolností je možné zmeškání lhůty prominout. Nemělo by zásadně docházet ani k velkému časovému odstupu mezi právní mocí rozhodnutí a povolením navrácení lhůty. Pro podporu tohoto závěru stojí fakt, že onen „důležitý důvod“ ospravedlňující zmeškání lhůty by měl nastat ve lhůtě k podání opravného prostředku, která je v trestním řádu obecně kratší než v jiných procesních předpisech.

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. K možnosti žádat o navrácení lhůty k podání dovolání. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 2, s. 60.

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

⁴⁰ Zákon č. 539/2004 Sb.

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3335.

⁴² ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád I. § 1-156...*, s. 677.

3.1 Aktivní legitimace k podání žádosti

Pomocí jazykového výkladu první věty ustanovení § 61 odst. 1 TŘ není možné dospět k jinému závěru, než že institut navrácení lhůty slouží pouze obviněnému nebo jeho obhájci. Jen ti jsou zákonem aktivně legitimováni k podání této žádosti. Ostatním subjektům trestního řízení toto právo z dikce zákona neplyne, ačkoliv jim zákon na mnoha místech umožňuje podat proti rozhodnutí opravný prostředek a lze předpokládat, že i v jejich sféře mohou nastat nenadále okolnosti, které povedou ke zmeškání lhůty k podání opravného prostředku. Úvahy o rozšíření okruhu oprávněných osob nebudou zřejmě často směřovat k osobě státního zástupce, jehož nezahrnutí do hypotézy § 61 odst. 1 TŘ je logické ať už z povahy institutu navrácení lhůty jako nástroje *favor defensionis*, nebo státního zastupitelství jako státní instituce s odborným personálním obsazením. Je tomu tak ovšem i u ostatních subjektů trestního řízení?

Poškozený je subjektem a stranou (§ 12 odst. 6 TŘ) trestního řízení, jemuž zákon přiznává právo svými úkony ovlivnit jeho průběh. I přesto jej zákonodárce mezi osoby oprávněné tuto žádost podat nezahrnul. V rozhodovací činnosti ÚS se v nedávné minulosti objevil velmi významný nález, který se k problematice možnosti poškozeného požádat o navrácení lhůty vyjádřil.⁴³ Stěžovatelé, kteří vystupovali v trestním řízení jako osoby poškozené, se v řízení o ústavní stížnosti bránili proti rozhodnutí Krajského soudu v Praze, který zamítl jejich stížnost proti usnesení o povinnosti obviněného k náhradě nákladů poškozených potřebných k uplatnění jejich nároků v adhézním řízení (nárok dle § 154 TŘ). Stížnost proti usnesení, která byla jejich zmocněncem soudu zaslána spolu s žádostí o navrácení lhůty a lékařskou zprávou, která měla odůvodnit opožděné podání opravného prostředku, byla zamítnuta pro opožděnost. Stěžovatelé se svou ústavní stížností spojili i návrh na zrušení ustanovení § 61 odst. 1 a § 143 odst. 1 TŘ, což ovšem u ÚS skončilo bez úspěchu, když obě tato ustanovení byla shledána za ústavně konformní.⁴⁴ ÚS ovšem shledal doslovnou aplikaci § 61 odst. 1 TŘ za porušení práva poškozeného na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 LZPS a práva na účinný opravný prostředek podle čl. 13 Úmluvy. Odůvodnil to zejména tím, že toto ustanovení poškozenému neumožňuje efektivní uplatnění jeho práv v trestním řízení a případné zmeškání lhůty k podání opravného prostředku může vést k velmi citelným zásahům do jeho právní sféry. Osobě obviněné se navíc tímto závěrem závratně nezhoršuje procesní postavení. Proto ve svém závěru ÚS přiznal poškozeným a jejich zmocněncům, zmeškají-li lhůtu k podání opravného prostředku, za užití analogie právo na navrácení lhůty podle § 61 odst. 1 TŘ, ovšem

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 8. srpna 2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16.

⁴⁴ Bod 56 citovaného rozhodnutí.

pouze v případech, uplatňují-li právo, které nemohou uplatnit jinak než v trestním řízení.⁴⁵ Jedná se o závazný právní názor, jenž musí obecné soudy zohledňovat ve své další rozhodovací činnosti. V opačném případě budou jejich rozhodnutí na základě ústavní stížnosti rušena.⁴⁶

Judikaturou byl tudíž okruh osob s právem podat žádost o navrácení lhůty rozšířen o osobu poškozenou v těch případech, uplatňuje-li opravným prostředkem právo, jehož prosazení je možné pouze v trestním řízení. Tím ovšem nebyly vyřešeny všechny potenciální problémy. Je mnoho práv, které poškozený může uplatnit pouze v trestním řízení a nemusí se jednat pouze o vymáhání nákladů k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody ve smyslu § 154 TŘ. Navrácení lhůty by mělo být vyloučeno při zmeškání lhůty k podání odvolání proti výroku rozsudku o náhradě škody, jelikož se nejedná o věc, kterou může poškozený vymoci pouze v trestním řízení (§ 229 odst. 1 TŘ). ÚS svým přelomovým nálezem ovšem nemusel rozšířit působnost § 61 odst. 1 TŘ a priori pouze na nároky poškozeného, jenž jsou majetkového typu. Jinými slovy to v odlišných procesních situacích výslovně neodmítl.

Zajímavé mohou být úvahy o tom, zda se poškozený může žádostí o navrácení lhůty bránit v případech zmeškání lhůty k podání opravného prostředku proti rozhodnutím ve věci samé, znamenající překážku věci rozhodnuté, do nichž spadá např. usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání (§ 172 TŘ). Argumentem proti by mohlo být, že tento závěr by byl již přílišným zásahem do pojetí českého trestního řízení a nesystémovým posílením postavení poškozeného. Trestní řízení bývá přeci jen chápáno jako proces, jehož stěžejními stranami jsou obviněný a státní zástupce a i když jsou práva poškozeného v posledních letech posilována, stále se nedá jejich paleta se stranou obhajoby a obžaloby srovnávat.⁴⁷ Námitky by mohly směřovat také tím směrem, že poškozenému v těchto situacích stále zbývá právo zaslat podnět k podání stížnosti pro porušení zákona nebo spoléhat na případnou kontrolu rozhodnutí nejvyšším státním zástupcem postupem podle § 174a TŘ. I přesto jsem toho názoru, že by se cestou analogie dalo postupovat i v těchto případech. Stejně jak uvedl ÚS, mohlo by popření tohoto práva i v tomto případě vést k porušení čl. 36 odst. 1 LZPS a čl. 13 Úmluvy, kdy by poškozenému bylo nedůvodně upřena možnost uplatňovat své zákonné právo. Jestliže právní řád bezdůvodně znemožňuje poškozenému, nastanou-li v jejich životě mimořádné okolnosti umožňující aplikaci § 61 TŘ, v přístupu k opravným prostředkům a kontrole objektivnosti a správnosti postupu OČTŘ, mohlo by to být, byť poněkud vzdáleně, v rozporu s právem

⁴⁵ Bod 82 citovaného rozhodnutí.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2017, sp. zn. I. ÚS 2084/16.

⁴⁷ BERANOVÁ, Andrea. Úvahy nad právní úpravou adhezního řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 10, s. 221.

poškozeného na účinné vyšetřování. A to i s vědomím, že právo na účinné vyšetřování není upraveno pozitivním právem a nebylo Evropským soudem pro lidská práva dovozeno přímo z práva na spravedlivý proces.⁴⁸ Má-li existovat systém zaručující vyšetřování trestných činů podle konceptu práva na účinné vyšetřování, měl by i poškozený mít dostatečnou záruku, aby jej mohl svými úkony kontrolovat i tehdy, zmešká-li lhůtu z důležitého důvodu. Tento závěr považuji za souladný s výrokem nálezu ÚS, jelikož se bezpochyby jedná o právo, které může poškozený uplatnit pouze v trestním řízení.

Poškozený však není jediným subjektem trestního řízení, jehož se může dotknout omezení aktivně legitimovaných osob k podání žádosti o navrácení lhůty. Podobné aplikační problémy mohou nastat u osoby zúčastněné, již zákon také přiznává právo podat opravný prostředek, konkrétně proti výroku rozsudku o zabrání věci dle § 246 odst. 1 písm. c) TŘ. Nemusí se ovšem jednat pouze o stranu trestního řízení. Představme si situaci, v níž soud blíže nespecifikované osobě uloží usnesením pořádkovou pokutu ve smyslu ustanovení § 66 TŘ. Zákon blíže neomezuje okruh osob, kterým je možné pořádkovou pokutu uložit, z čehož vyplývá, že to vždy nebude pouze obviněný. Může se stát, že pořádková pokuta bude uložena i zástupci veřejnosti při hlavním líčení.⁴⁹ Je i v případě usnesení o pořádkové pokutě racionální, aby při zmeškání lhůty k podání stížnosti byla žádost o navrácení lhůty omezena pouze pro obviněného a jeho obhájce? Domnívám se, že by zde již nemuselo být ustanovení § 61 TŘ chápáno jako součást procesních nástrojů mající za cíl odstranit faktickou nerovnost mezi obhajobou a obžalobou a mohlo by být využitelné i pro jiné okruhy osob. I když je trestní řízení svým legislativním pojetím a účelem velmi odlišné od jiných právem upravených procesů, nebylo by na škodu se de lege ferenda zamyslet nad rozšířením § 61 odst. 1 TŘ i pro subjekty jiné.

3.2 Důležitý důvod

Stěžejní podmínkou k aplikaci institutu navrácení lhůty je, že k zmeškání lhůty k podání opravného prostředku došlo z důležitého důvodu. Zákon tento pojem nijak nedefinuje a ani demonstrativně neuvádí, jakou skutkovou situaci lze pod toto vyjádření podřadit. Ponechává tedy prostor až aplikační praxi, aby pojem *důležitý důvod* pro tyto účely vykládala s ohledem na specifika konkrétního případu. Trestní řád v tomto není žádnou výjimkou, jelikož je tomu tak i v jiných procesních předpisech, které upravují obdobné instituty sloužící k prominutí

⁴⁸ K tomuto tématu blíže srov. ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 7-8, s. 157.

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád I. § 1-156. Komentář...*, s. 715.

zmeškání lhůty a taktéž jednotlivé důvody blíže nespecifikují.⁵⁰ I když tento právní stav nastolený zákonodárcem nemusí nutně narušit právní jistotu adresátů této normy, bylo by vhodné alespoň demonstrativně uvést několik okolností, které by se pod „důležitý důvod“ daly subsumovat. Úprava v trestním řádu i jiných procesních kodexech je i tak vhodnější, než aby dané ustanovení bylo vymezeno způsobem zabraňujícím budoucímu vývoji judikatury. Ani by to pravděpodobně nebylo legislativně technicky možné. Jsou to totiž právě orgány aplikující právo, jenž jsou k výkladu těchto neurčitých právních pojmů kompetentní.

Obecně řečeno by se mělo jednat o závažné události, které znemožňují nebo zásadně znesnadňují podání opravného prostředku, zejména tedy vážná onemocnění obviněného nebo jeho obhájce v posledních dnech lhůty, úmrtí či jiná závažná událost v rodině obviněného nebo jeho obhájce, živelné pohromy, nebo také nesprávné poučení ohledně opravného prostředku.⁵¹ Řadí se mezi ně překážky subjektivního i objektivního charakteru. Ne ovšem každá zdravotní indispozice či úraz vylučuje obviněného nebo jeho obhájce k uplatnění jeho procesních práv, tudíž by se mělo jednat o závažnější případy, při nichž člověk není schopen vykonávat ani jednoduché úkony běžného života.⁵²

Za důležitý důvod se nepovažuje mylné podání opravného prostředku jinému orgánu, u kterého jej podat nelze, omyl ohledně běhu lhůty či její délky, nebo dokonce čerpání dovolené.⁵³ Pod důležitý důvod se nedá podřadit ani okolnost, že se za obviněným nedostavil do vazební věznice obhájce, ačkoliv s ním byl na schůzce domluven, nebránil-li obviněnému jiný vážný důvod k včasnému podání opravného prostředku.⁵⁴ Není jím podle rozhodovací praxe ani nepříznivá situace v rodině obhájce, který se kvůli špatnému zdravotnímu stavu jeho dětí a manželky nemohl plně věnovat své profesi advokáta.⁵⁵ NS v tomto nekompromisním rozhodnutí svůj výrok odůvodnil, že pro obhájce nebyla jeho rodinná situace vzhledem k minulosti nijak neočekávaná a že nebylo sporu o tom, že bylo v silách obhájce buď podat neodůvodněné odvolání, nebo svůj postup alespoň telefonicky konzultovat s klientem.

Lze shrnout, že aplikační praxe je při posuzování vážnosti důvodů ve smyslu § 61 odst. 1 TŘ přísná a vykládá pojem „důležitý důvod“ velmi restriktivně. Oním důležitým důvodem bývá pouze mimořádná okolnost, zejména vážné zdravotní komplikace či zásadní procesní pochybení, která ospravedlňuje zmeškání lhůty a zásah do již pravomocného rozhodnutí.

⁵⁰ Např. pojem „omluvitelný důvod“ v § 58 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu nebo pojem „vážný omluvitelný důvod“ dle § 40 odst. 5 zák. č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2011, sp. zn. 6 Tdo 332/2011.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2012, sp. zn. 5 Tdo 946/2012.

⁵³ BOHUSLAV, Lukáš. In DRAŠTÍK, Antonín (ed.). *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 179h)...*, s. 482.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. července 2001, sp. zn. 4 Tvo 86/2001.

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sp. zn. 6 Tdo 854/2011.

4 Oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a TŘ

Další zvláštní případ prolomení právní moci rozhodnutí v trestním řízení je normován v druhé části trestního řádu upravující přípravné řízení, konkrétně v ustanovení § 174a.⁵⁶ Svými účinky vůči adresátům připomíná mimořádné opravné prostředky, na jejichž základě dochází taktéž k přezkumu a zásahu do již pravomocných rozhodnutí. Od mimořádných opravných prostředků se případ v § 174a TŘ mimo jiné liší svým systematickým zařazením, a tím, že tento právní nástroj není ovládán zásadou dispoziční, jak je tomu u jiných opravných prostředků, nýbrž zásadou oficiality. Lze jej chápat jako kontrolní mechanismus meritorních rozhodnutí v přípravném řízení uvnitř struktury státního zastupitelství.

I když je ze zákona toto oprávnění svěřeno výslovně a pouze NSZ, stává se, že rozhodnutí podle § 174a TŘ bývají podepsána jeho náměstkem, což bývalo nejednou namítáno v ústavních stížnostech jako výkon pravomoci osobou neoprávněnou.⁵⁷ Nutno podotknout, že tato námitka nebyla Ústavním soudem shledána za důvodnou, jelikož oprávnění náměstka zastupovat NSZ plyne přímo ze zákona⁵⁸, a tak případy, kdy jsou některá rozhodnutí formálně podepsána náměstkem, nebývají považovány za porušení některých z ústavně zaručených práv.

Ustanovení ve své první větě upravuje oprávnění NSZ rušit pro nezákonnost některá rozhodnutí státních zástupců na nižších úrovních struktury státního zastupitelství, a to do 3 měsíců od jejich právní moci. Jde konkrétně o rozhodnutí státního zástupce o nestíhání podezřelého (§ 159d odst. 1 TŘ), zastavení trestního stíhání (§ 172 TŘ) a postoupení věci jinému orgánu (§ 171 odst. 1 TŘ). Pomocí tohoto quasiopravného prostředku je NSZ oprávněn k přezkumu jak rozhodnutí státních zástupců v prvním stupni, která nebyla napadnuta stížností, tak taktéž rozhodnutí druhostupňová.⁵⁹ Obecně lze tato rozhodnutí charakterizovat jako rozhodnutí, kterými končí přípravné řízení i trestní stíhání obviněného.

Jestliže NSZ dojde k závěru, že přezkoumávané usnesení je nezákonné, usnesení zruší a věc vrátí státnímu zástupci, který rozhodoval ve věci v prvním stupni (§ 174a odst. 3 TŘ). Státní zástupce je poté povinen vykonat nařízené úkony a doplnění a je vázán právním názorem vysloveným ve zrušujícím rozhodnutí. Nerespektování právního názoru by mohlo vést k opětovnému zásahu NSZ a ke kárnému postihu státního zástupce. Jiný postup nastává, jestliže se přezkum týká usnesení o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1 TŘ. Jedná se o rozhodnutí ve fázi přípravného řízení, ve které ještě nebylo vydáno usnesení o zahájení trestního

⁵⁶ Ustanovení bylo do trestního řádu přidáno novelou, jenž byla provedena zák. č. 265/2001 Sb.

⁵⁷ Viz např. Nález Ústavního soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 655/11.

⁵⁸ Konkrétně se jedná o ustanovení § 8 odst. 2 zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou...*, s. 919.

stíhání. Proto se po jeho zrušení věc vrací policejnímu orgánu, který poté, nevyřídí-li věc jinak, rozhodne o zahájení trestního stíhání (§ 174a odst. 4 TŘ). Komentářová literatura uvádí jako důvod pro zrušení usnesení o nestíhání podezřelého např. to, že se v onom konkrétním trestním řízení nejednalo o trestný čin uvedený v § 159c odst. 1 TŘ nebo situaci, kdy obviněný podle nesplní svůj závazek spolupráce s OČTŘ (§ 159c in fine TŘ).⁶⁰

Proti zrušujícímu usnesení NSZ není přípustná stížnost, jelikož zákon výslovně neupravuje možnost jejího podání. Je ale možné se proti němu bránit stížností pro porušení zákona dle § 266 a násl. TŘ za předpokladu, že zájem na jeho zrušení bude výrazně převyšovat zájem na stabilitu takového rozhodnutí.⁶¹ Podle judikatury NS by takovou vadou mohlo být překročení lhůty 3 měsíců. Proti kasačnímu rozhodnutí NSZ je možné se bránit ústavní stížností. Nižší uvedená judikatura dále tvrdí, že podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti ve smyslu § 75 ZÚS není proběhnuvší řízení o stížnosti pro porušení zákona. Argumentem je právní úprava stížnosti pro porušení zákona a jeho povaha nenárokového mimořádného opravného prostředku, jenž může obviněný ovlivnit pouze podnětem, jež ani nemá předepsané formální náležitosti a nemusí být odůvodněný.⁶²

Zajímavý je vzájemný vztah mezi kasačním oprávněním NSZ a stížností pro porušení zákona. Judikatura NS opakovaně zdůraznila, že § 174a TŘ je pro užší předmět regulace speciálním ustanovením k § 266 TŘ, z čehož NS následně vyvodil, že stížnost pro porušení zákona je nepřípustná proti rozhodnutím, jichž se týká přezkum dle § 174a TŘ.⁶³ Svůj výrok opřel o použití systematického výkladu po zásadních novelizacích trestního řádu a zohledněním jednoho z důvodů zavedení oprávnění podle § 174a, tedy posílením zásady obžalovací v trestním řízení, k čemuž uvedl následující: „*Pokud by Nejvyšší soud rozhodoval o zákonnosti usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci ve stadiu přípravného řízení, bylo by takové rozhodnutí v rozporu se zásadou obžalovací jako jednou ze zásadních zásad trestního práva procesního*“.⁶⁴

V komentářové literatuře jsou mimořádnému kasačnímu oprávnění NSZ přisuzovány 2 stěžejní rysy, a to jeho mimořádnost a fakultativnost.⁶⁵ Mimořádnost podle ní tkví v pravomoci rušit již konečná pravomocná rozhodnutí státních zástupců, z čehož vyplývá, že by k užití tohoto institutu mělo docházet pouze v omezeném počtu případů. Fakultativnost vyplývá již

⁶⁰ STRÍŽ, Igor. In DRAŠTÍK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 179h)*..., s. 1301.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 8 Tz 106/2011.

⁶² K tomuto tématu viz VISINGER, Radek. Stížnost pro porušení zákona – aktuální praxe a perspektivy. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 10, s. 312-313.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2010, sp. zn. 4 Tz 28/2010.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In ŠÁMAL, Pavel (ed.). *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*..., s. 2239.

z dikce § 174a odst. 1 TŘ, které zavádí *možnost*, nikoliv však povinnost rušit předmětná rozhodnutí. Uvádí se, že i v případě shledání nezákonnosti rozhodnutí je tato pravomoc jen na uvážení NSZ při zohledňování účelu trestního řízení. Důvodem zrušení může být jen nezákonnost rozhodnutí, nikoliv nezákonnost postupu OČTŘ, jež se následně neprojevila v obsahu usnesení.⁶⁶

NSZ je v přezkumu omezen tříměsíční lhůtou, jež se počítá od právní moci daného usnesení. Z důvodu časového omezení je pro státní zástupce zákonem stanovena povinnost v § 173a a § 159d odst. 3 TŘ doručit Nejvyššímu státnímu zastupitelství bezodkladně po nabytí právní moci usnesení, jichž se přezkum týká. Tříměsíční lhůta ovšem pouze definuje poměr mezi NSZ a státními zástupci na nižších stupních soustavy a není lhůtou pro doručení zrušujícího rozhodnutí dotčeným osobám.⁶⁷ Při přezkumu dodržení lhůty se tedy musí zkoumat datum vydání rozhodnutí podle § 174a TŘ, nikoliv až jeho doručení. Ačkoliv nejsou orgány vázány lhůtou ve vztahu k účastníkům řízení, tak se domnívám, že je jejich povinností vyplývající ze zásady rychlosti řízení i z povinnosti šetření práv dotčených osob činit procesní úkony bezodkladně a bez zbytečných průtahů, aby došlo k co nejmenším zásahům do jejich práv.

V aplikační praxi nastala také situace, kdy Nejvyšší státní zastupitelství reagovalo vůči nižšímu státnímu zastupitelství na doručení usnesení o postoupení věci jinému orgánu pouhým neformálním přípisem, jenž obsahoval názor, že usnesení stále není pravomocné a nařídilo jej doručit i jiným poškozeným, než kteří vystupovali v trestním řízení. Tímto postupem došlo i ke změně data právní moci předmětného usnesení a faktickému prodloužení tříměsíční lhůty pro přezkum nejvyššího státního zástupce, který poté usnesení zrušil. ÚS takový postup razantně odmítl a uvedl následující: *„Přijetí výkladu Nejvyššího státního zastupitelství by ve svém důsledku znamenalo negaci institutu právní moci rozhodnutí, neboť Nejvyššímu státnímu zastupitelství by bylo dáno nijak časově neomezené, mimořádné kasační oprávnění. Nejvyšší státní zastupitelství by tak mohlo kdykoli (i s odstupem mnoha let) dospět k závěru o tom, že např. ze strany prvostupňového státního zastupitelství nebyla zkoumána možnost jiné právní kvalifikace (byť absurdní), a tudíž je třeba doručovat i osobám poškozeným apod.“*⁶⁸ Lze tedy shrnout, že tříměsíční lhůta není pouze lhůtou pořádkovou a jejím uplynutím dochází k prekluzi práva daná rozhodnutí zrušit. Její počítání se tak bude řídit striktně normami TŘ.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. června 2016. sp. zn. III. ÚS 637/16.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. srpna. 2011, sp. zn. II. ÚS 655/11.

Samotný přezkum rozhodnutí podle § 174a TŘ by ze strany ÚS měl probíhat stejně restriktivním způsobem, jako je tomu u přezkumu usnesení o zahájení trestního stíhání. Ke zrušení takových rozhodnutí by mělo cestou ústavní stížností docházet pouze při mimořádných procesních pochybeních.⁶⁹ Omezený přístup k zásahům ze strany Ústavního soudu bývá odůvodňován povahou přípravného řízení a rozhodnutí vydávaných v této fázi, které zpravidla nebývají pro danou věc konečná, a proto by jejich přezkum měl následovat jen při zásadních porušení norem, jenž mají za následek zásah do základních práv.

S účinností od 1. 12. 2019 byl do § 174a odst. 1 TŘ přidán dovětek, že z pravomoci NSZ jsou vyňata usnesení evropských pověřených žalobců či evropských žalobců.⁷⁰ Přezkum se tak netýká rozhodnutí žalobců Úřadu evropského veřejného žalobce, vytvořeného Nařízením Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, v jehož pravomoci je vyšetřovat trestné činy poškozující nebo ohrožující finanční zájmy Unie (čl. 4 Nařízení).

Co se týče budoucího vývoje a úvah de lege feranda vztahujícím se k ustanovení § 174a TŘ, tak se již delší dobu zpět ve věcném záměru nového trestního řádu z roku 2008 objevila vzájemná souvztažnost kasačního oprávnění NSZ a možného zavedení institutu soukromých (subsidiárních) žalob v trestním řízení.⁷¹ Uvažovalo se o zavedení oprávnění poškozeného podat subsidiární žalobu k soudnímu přezkumu rozhodnutí, v nichž se státní zástupce rozhodne z důvodu nedostatku veřejného zájmu ukončit trestní řízení již v řízení přípravném.⁷² A právě podmínkou přijatelnosti této žaloby byla povinnost poškozeného směřovat podnět NSZ k postupu podle § 174a TŘ. Domnívám se, že by tato úprava vnější soudní kontroly znamenala výrazný zásah do postavení státního zástupce v přípravném řízení a prodloužení už tak zdoluhavých trestních řízení. Z mého pohledu oprávněná kritika směřuje také k nesystémovosti a nabourání základních zásad trestního řízení, zejména zásady legality či oficiality a pilířů, na kterých stojí české trestní právo procesní.⁷³ Navíc by tím v trestním řádu vznikl další případ výjimky ze zásady nezměnitelnosti a závaznosti pravomocného rozhodnutí.

4.1 Úprava ve vnitřních předpisech státního zastupitelství

Snad také proto, že úprava kasačního oprávnění NSZ je v trestním řádu poněkud stručná, je dílčí úprava obsažená také ve vnitřním předpisu státního zastupitelství. Tyto vnitřní předpisy, které vydává NSZ podle § 12 odst. 1 zákona o státním zastupitelství s označením

⁶⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2010, sp. zn. I. ÚS 351/10.

⁷⁰ Zákon č. 315/2019 Sb.

⁷¹ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2008, s. 102–106.

⁷² Z textu věcného záměru vyplývá, že by se to týkalo rozhodnutí podle § 159 odst. 4 a § 172 odst. 2 písm. c) TŘ.

⁷³ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. *pravni prostor.cz*, 9. 5. 2014 [cit. 29. října 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.

pokyny obecné povahy, jsou závazné pouze pro státní zástupce. Jejich závaznost může být rozšířena i na zaměstnance státního zastupitelství, stanoví-li to v pokynu NSZ. Ačkoliv pokyny obecné povahy postrádají obecnou závaznost a jsou adresovány pouze pro subjekty ve struktuře státního zastupitelství, může být jejich porušením zřejmě vyvozena i kárná odpovědnost státního zástupce ve smyslu § 28 zákona o státním zastupitelství.

V pokynu obecné povahy o postupu státních zástupců v trestním řízení je oprávnění rušit usnesení nižších státních zástupců podle § 174a TŘ vyhrazena část šestá.⁷⁴ Většina ustanovení této části je administrativní povahy, jež slouží k usnadnění procesního postupu dotčených orgánů a provádí zejména ustanovení § 174a odst. 2 TŘ. Regulují součinnost nižších státních zastupitelství v první řadě při doručování usnesení Nejvyššímu státnímu zastupitelství, předkládání spisového materiálu, výkonu dohledu, vyřizování podnětů k přezkumu pravomocných usnesení atd.

Vnitřní předpis obsahuje i výklad pojmu *zastavení trestního stíhání* ve smyslu první věty § 174a odst. 1 TŘ pro tyto účely, jehož dikce zní takto: „*Usnesením o zastavení trestního stíhání podle § 174a tr. ř. nejsou rozhodnutí vydaná v řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání, rozhodnutí o schválení narovnání či rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání.*“⁷⁵ Z toho vyplývá závěr, že z přezkumu jsou vyloučeny odklony v trestním řízení, pravděpodobně pro jejich specifickou povahu i systematické zařazení v trestním řádu. Přestože je součástí rozhodnutí o narovnání i zastavení trestního stíhání (§ 309 odst. 1 TŘ) a pomocí jazykového výkladu by se jej dalo podřadit pod hypotézu první věty § 174a odst. 1 TŘ, podstatně se odlišuje od „klasického“ usnesení o zastavení trestního stíhání. Rozdíl lze vnímat především v zákonných předpokladech jeho vydání a značném spolupůsobení a aktivním zapojení obviněného. Velkou rolí při využívání odklonů má také uvážení rozhodujícího státního zástupce a osobní interakce s ostatními subjekty, z čehož lze usoudit, že by byl přezkum rozhodnutí pouze ze spisového materiálu nesnadný a někdy poněkud zkreslený. Smyslem těchto institutů bezpochyby je i zrychlení průběhu trestního řízení při vyšetřování méně závažných trestných činů.⁷⁶ Proto mám za to, že vynětí těchto druhů rozhodnutí z přezkumu je racionální.

Ačkoliv se pravomoc přezkoumávat usnesení nižších státních zástupců podle § 174a TŘ týká typově řízení o všech trestných činech, je přirozené, že v praxi bude kladen důraz zejména

⁷⁴ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

⁷⁵ Tamtéž, čl. 105 odst. 1.

⁷⁶ TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 2. část. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 9, s. 47-48.

na ty závažnější. V čl. 107 pokynu obecné povahy NSZ jsou vytyčeny 2 množiny případů, ve kterých NSZ vždy přezkoumává předmětná usnesení na základě úplného spisového materiálu. První množinu tvoří věci, které si určí písemným opatřením sám NSZ na základě svého uvážení. Druhá množina případů je uvedena v příloze č. 2 pokynu obecné povahy. Je v ní vymezeno 5 skupin trestných činů, které lze charakterizovat jako typově závažnější s vyšším veřejným zájmem na jejich důkladném vyšetření. Patří mezi ně například úmyslné trestné činy se smrtelným následkem, úmyslné i nedbalostní trestné činy se smrtelným následkem osob mladších patnácti nebo hospodářské trestné činy se škodou, jež převyšuje 10 mil. korun. Pokládám za účelné, aby byl přezkum u těchto trestných činů důkladnější, jestliže jejich vyšetřování skončilo meritorně již v přípravném řízení bez účasti veřejnosti v řízení před soudem.

4.2 Statistické informace k postupu podle § 174a TŘ

Jelikož zrušující rozhodnutí NSZ nebývají zveřejňovaná a není k nim snadný a otevřený přístup jako v případě rozhodnutí soudů, je nutné se za účelem bližšího zkoumání tohoto postupu obrátit na jiné prameny. Užitečným zdrojem může být statistika a výkaznictví státního zastupitelství, jež veřejnosti zpřístupňuje Ministerstvo spravedlnosti na webových stránkách české justice ve formě *statistických listů přezkoumání usnesení podle § 174a TŘ*.⁷⁷ Jako další prameny mohou sloužit zprávy o činnosti státního zastupitelství, které je podle § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství NSZ povinen předložit vládě prostřednictvím ministra spravedlnosti za každý uplynulý kalendářní rok.⁷⁸

Jedním z mých cílů bylo zjistit, jak často k samotnému zrušení usnesení nižších státních zástupců dochází. Ačkoliv se uváděné počty zrušujících usnesení v jednotlivých letech u dostupných zdrojů vždy liší⁷⁹, jedná se o velmi zanedbatelné rozdíly, jenž zřejmě spočívají v jiném časovém okamžiku zpracování jednotlivých statistik. Data pro níže uvedený graf, jenž ukazuje počet zrušujících rozhodnutí NSZ podle § 174a TŘ, byla čerpána ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2018.⁸⁰ Do množství předložených usnesení se prozatím zahrnovaly pouze usnesení o postoupení věci a zastavení trestního stíhání, nikoliv usnesení o

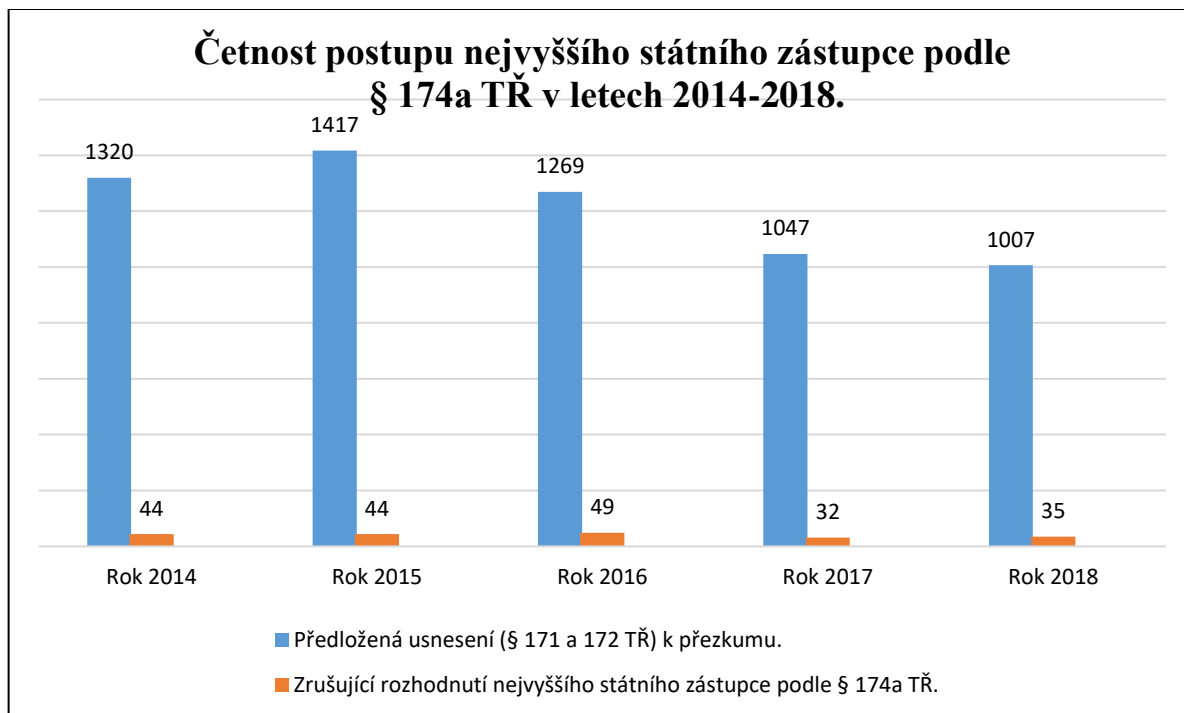
⁷⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Statistika a výkaznictví* [online]. justice.cz, [cit. 29. října 2019]. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>>.

⁷⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018* [online]. nsz.cz, [cit. 29. října 2019]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innost/2364-zprava-o-cinnosti-statniho-zastupitelstvi-za-rok-2018>>.

⁷⁹ Např. počet zrušujících usnesení ve statistickém listu přezkoumání usnesení podle § 174a TŘ činil 32, oproti tomu ve Zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2018 bylo těchto usnesení uvedeno 35.

⁸⁰ Konkrétně z Tabulkové části II. Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2018, tabulky k části IV. Zprávy: Poznanky z působnosti Nejvyššího státního zastupitelství.

nestíhání podezřelého. Je tomu tak, jelikož tento způsob skončení přípravného řízení byl do trestního řádu zaveden až zákonem č. 163/2016 Sb. s účinností od 1. 7. 2016. Ustanovení § 159d TŘ upravuje velmi specifické procesní situace, takže lze očekávat, že i jeho budoucí aplikace bude spíše výjimečná.

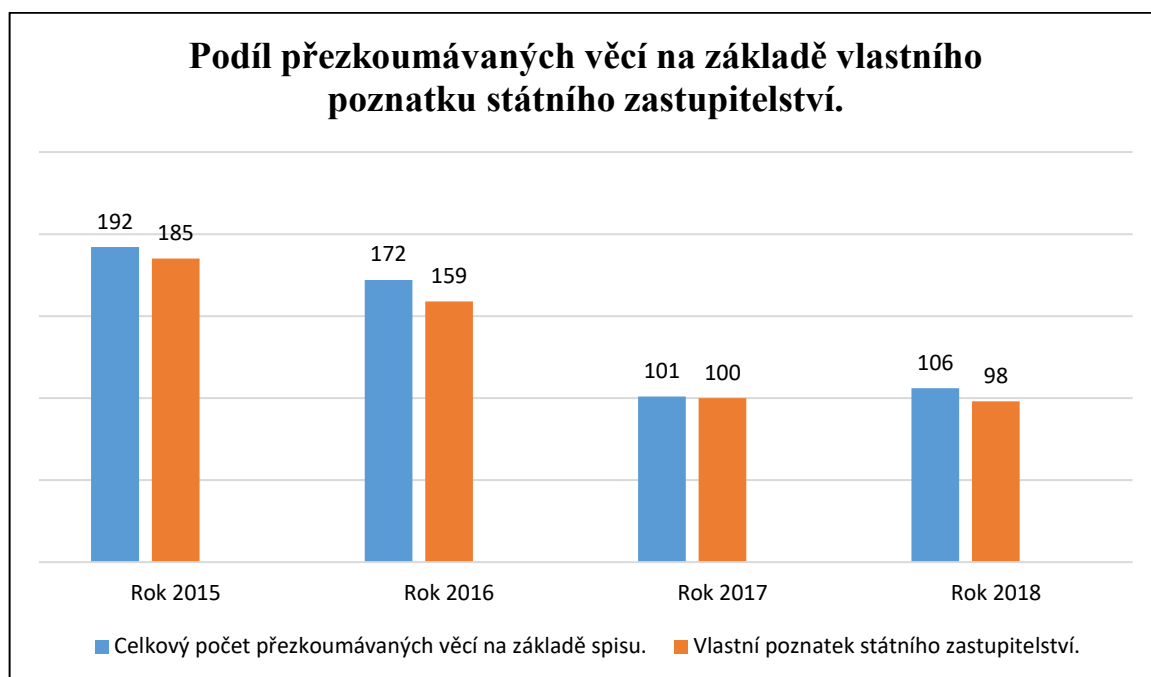

Z grafu zjevně vyplývá, že se NSZ ke kasačnímu oprávnění uchyluje ve velmi malém počtu případů. Ze statistiky lze usoudit, že se nejedená o nadužívaný nástroj, nýbrž o mimořádný krok NSZ. Ze všech předložených usnesení bylo v jednotlivých letech zrušeno cca 3-4% všech předkládaných usnesení. Jednoznačně lze z tohoto čísla učinit závěr, že aplikační praxe přistupuje k přezkumu těchto usnesení velmi restriktivně a uvědomuje si, že kasační postup bude znamenat průlom do pravomocného rozhodnutí a do již rámcově stabilizovaných společenských vztahů.

Již bylo uvedeno, že přezkum usnesení podle § 174a TŘ nemají v rukou strany trestního řízení, nýbrž pouze NSZ na základě své úvahy. Proto také není možné tento procesní nástroj zařadit mezi opravné prostředky v trestním řízení, jelikož není ovládán zásadou dispoziční. Jednotlivé subjekty mohou svůj vliv v této části řízení uplatňovat pouze podnětem.⁸¹ Právní řád zásadně neupravuje aktivní legitimaci k podání podnětu, z čehož lze vyvodit, že je k němu oprávněna jakákoliv osoba. Nejčastěji se bude zřejmě jednat o osobu poškozenou, ale také o

⁸¹ Právní úprava podnětů k tomuto postupu se nachází v části páté vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

obviněného, který by se nemusel plně ztotožňovat s rozhodnutím o postoupení věci jinému orgánu nebo by mohl teoreticky usilovat o zastavení trestního stíhání z pro něj příznivějšího zákonného důvodu.

Data k výše uvedenému grafu pochází ze statistických listů přezkoumání usnesení podle § 174a TŘ u fyzických osob pro jednotlivé zkoumané roky a mohou se tedy mírně lišit od těch, jenž se nachází ve zprávách o činnosti státního zastupitelství. Cílem tohoto grafu je názorně ukázat, že převážná většina všech věcí, které se v statistických listech dále rozebírají, se k Nejvyššímu státnímu zastupitelství dostává vlastní činností celé soustavy státního zastupitelství. Zbývající a pouze nepatrný zlomek věcí je blíže přezkoumán na základě podnětu poškozeného, obviněného, jiné osoby či státního orgánu.

4.3 Důvody vedoucí k postupu podle § 174a TŘ

Trestní řád uvádí, že důvodem k postupu dle § 174a TŘ je pouze nezákonnost usnesení, přičemž dále nijak blíže nerozvádí vymezení pojmu *nezákonnost* ve smyslu daného ustanovení, čímž ponechává prostor aplikační praxi. Protože nejsou rozhodnutí NSZ dostupná široké veřejnosti, tak není možné čerpat informace z vlastní právní argumentace, jež je v nich obsažena. Konkrétní důvody, jenž vedou k postupu podle § 174a TŘ, uvádí a stručně popisuje Nejvyšší státní zastupitelství ve zprávě o činnosti státního zastupitelství. Některé z nich budou krátce v následující pasáži rozebrány.⁸²

⁸² Následující pasáž je čerpána z Tabulkové část II. Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2018, Přehled IV. 1b.

Důvodem uváděným na prvním místě a podle statistiky Nejvyššího státního zastupitelství i nejčastějším je porušení zásady materiální pravdy a zásady vyhledávací normované v § 2 odst. 5 TŘ. Vytýkány bývají neúplná skutková zjištění vyšetřujících orgánů a nedůkladně provedené dokazování, které vede k předčasnému ukončení přípravného řízení. Na to navazuje časté porušení zásady volného hodnocení důkazu podle § 2 odst. 6 TŘ, z čehož vyplyne nezákonnost usnesení kvůli nesprávnému právnímu ohodnocení skutkového stavu. Lze předpokládat, že na základě těchto vyslovených vad bude NSZ přikázáno doplnit vyšetřování i o jiné možné důkazy, aby dále nevznikaly důvodné pochybnosti o řádně provedeném dokazování.

Usnesení státních zástupců může být shledáno za nezákonné i porušením hmotněprávních ustanovení trestního práva o trestní odpovědnosti, konkrétně nesprávným posouzením obviněného za nepřičetného dle § 26 TZ. Nejvyšší státní zastupitelství ve zprávě o činnosti uvádí, že v některých případech zaviněné nepřičetnosti bývá opomíjena možnost kvalifikovat skutek obviněného jako trestný čin opilství podle § 360 TZ. Porušení ustanovení trestního práva hmotného bývá důvodem ke kasaci i při nedovoleném užití institutu účinné lítosti, speciálně také zvláštní účinné lítosti dle § 197 TZ vztahující se k trestnému činu zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ), kdy např. dlužné výživné bylo uhrazeno bez aktivní součinnosti pachatele.⁸³

Dalším důvodem vedoucím ke kasaci bývají procesní pochybení ve vztahu k osobě poškozené. Konkrétně se jedná o nedostatečné zjišťování okruhu osob poškozených a chyby v doručování, následkem čehož nemohou daná usnesení nabýt právní moci. V souvislosti s poškozenými osobami Nejvyšší státní zastupitelství uvádí také nesprávnou aplikaci § 163 TŘ, když je osoba obviněná bývalým partnerem osoby poškozené.

Dále se zpráva o činnosti státního zastupitelství blíže zabývá důvody nezákonnosti specificky u usnesení o zastavení trestního stíhání. Tak například usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. a) TŘ trpí vadou, jestliže stále přetrvává podezření ze spáchání skutku obviněným, poněvadž se vyšetřujícím orgánům nepodařilo odstranit rozpory mezi provedenými důkazy. V případě usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. a) může dojít ke zrušení ze strany NSZ, pokud orgány přípravného řízení řádně a úplně neobjasnily rozsah trestné činnosti obviněného a následně dle zákonných pravidel nekvalifikovaly spáchaný skutek podle zvláštní části trestního zákoníku. Logicky by pak nebylo možné určit, zda je trest, který by bylo možné za stíhaný skutek uložit, zcela bez významu vedle

⁸³ Tento závěr vyplývá i z judikatury, srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. srpna. 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008.

trestu, který již byl obviněnému uložen za jiný trestný čin nebo jej teprve postihne. Při tomto postupu by totiž zásadně mělo dojít k vzájemnému porovnání trestních sazeb.⁸⁴

⁸⁴ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 389.

5 Opravný prostředek sui generis v řízení proti uprchlému

5.1 Obecně k řízení proti uprchlému

Řízení proti uprchlému je zařazeno mezi zvláštní způsoby řízení, které se v určitých znacích odlišují od standardního trestního řízení. Pokud v úpravě zvláštních způsobů řízení, jež působí jako *lex specialis* vůči obecným ustanovením, není něco zvláště upraveno, postupuje se dle obecných zákonných pravidel o trestním řízení. Tento způsob řízení regulovaný v § 302 a násl. TŘ, jehož vedení zapříčinil zásadně obviněný svou zaviněnou nepřítomností, lze chápat jako výjimku z práva osobně se účastnit úkonů trestního řízení a bezprostředně se vyjadřovat k obvinění.⁸⁵

O tom, že se bude vést řízení proti uprchlému, rozhoduje soud buď na návrh státního zástupce, nebo i bez návrhu na základě vlastní úvahy (§ 305 TŘ). Zákon proti tomuto rozhodnutí, jenž bude mít na základě § 119 odst. 1 TŘ formu usnesení, nepřipouští stížnost. Je však třeba bedlivě zkoumat, zda jsou pro tento způsob řízení splněné všechny podmínky, jež zákon vyžaduje. Jelikož při takovém řízení dochází k znatelným zásahům do práv obviněného, zejména do práva na osobní obhajobu, budou všechny úkony provedené v řízení proti uprchlému, pro které nebyly splněny všechny předpoklady, neúčinné.⁸⁶ Protože proti rozhodnutí o vedení tohoto způsobu řízení není přípustná stížnost, může se obviněný bránit vůči nedůvodnému vedení řízení až v rámci obrany proti rozhodnutí, kterým takové řízení bude končit. Zda jsou naplněny důvody pro vedení řízení proti uprchlému, by se na základě výkladu § 306a odst. 1 mělo zkoumat po celou dobu řízení a pominou-li, měly by orgány pokračovat v klasickém trestním řízení podle obecných ustanovení.

Trestní řízení proti uprchlému je dle § 302 TŘ vedeno proti tomu, kdo se trestnímu řízení vyhýbá pobytem v cizině nebo tím, že se skrývá. Z dikce tohoto ustanovení plyne, že řízení bude probíhat v nepřítomnosti obviněného, kterého nelze z těchto důvodů osobně postavit před soud. Přesto nebude vedeno proti neznámému pachateli, ale proti jednoznačně identifikované osobě. Vyhýbání se trestnímu řízení pobytem v cizině je v komentářové literatuře chápáno jako stav, kdy obviněný (resp. osoba, proti které by se trestní stíhání mělo vést) opustil území České republiky právě v úmyslu uniknout trestnímu řízení. Skrývání je oproti tomu chápáno jako ukrývání se na území České republiky se záměrem mařit trestní řízení.⁸⁷ Přikláním se k názoru Matochy, jenž pod pojem *skrývání* subsumuje i situaci, v níž se obviněný i přes doručené

⁸⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. In DRAŠTÍK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. II. díl...*, s. 632.

⁸⁶ Tamtéž, s. 633.

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II...*, s. 3453.

předvolání opakovaně nedostavuje k hlavnímu líčení, nachází se na neznámém místě a aktivně přes e-mailovou adresu komunikuje se soudem, kterému sděluje svůj zájem se účastnit řízení před soudem a nesouhlas s vedením hlavního líčení bez jeho přítomnosti.⁸⁸

Vyvstat by mohla otázka, zda je možné vést řízení proti uprchlému pouze od počátku trestního řízení nebo i v pozdějších procesních fázích. Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti vyjádřil k tomu, zda řízení proti uprchlému může být vedeno ve vykonávací fázi trestního řízení až po pravomocném skončení trestního stíhání. Ve svém rozhodnutí se k této otázce vyjádřil kladně, přičemž argumentoval zejména dikcí trestního řádu a jeho ustanoveními § 302 ve spojení s § 12 odst. 10 TŘ, který vymezuje pojem *trestní řízení* pro účely tohoto zákona a z nějž vyplývá, že se do tohoto pojmu zahrnuje řízení podle tohoto zákona (TŘ), tedy i řízení vykonávací.⁸⁹ Z mého pohledu bude tento způsob řízení v této fázi trestního řízení uplatnitelný spíše při výkonu alternativních trestů, jako je trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací, kde dochází k poměrně časté kontrole lokalizace odsouzených.

Právě proto, že řízení bude probíhat bez osoby obviněné, musel zákonodárce zaručit zabezpečení ochrany práv i v její nepřítomnosti. Řízení proti uprchlému je jedním z důvodů nutné obhajoby dle § 36 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 304 TŘ, k zajištění práva na obhajobu nastává povinnost být zastoupen obhájcem již od přípravného řízení. Na to navazuje řada ustanovení, jež umožní obhájci plně toto zastoupení vykonávat.⁹⁰ Obhájce má navíc i práva, jenž v řízení náleží jinak pouze obviněnému (§ 304 odst. 1 věta druhá TŘ), takže se například může vyjadřovat ke všem skutečnostem či důkazům a další skutečnosti nebo důkazy ve prospěch obviněného navrhopat. Jestliže se k nějakému procesnímu úkonu vyžaduje souhlas obviněného, tak jej v řízení proti uprchlému nahradí jeho obhájce.⁹¹ Všechna tato pravidla slouží k částečné nápravě faktické nepřítomnosti obviněného a dodržení základních požadavků spravedlivého procesu.

5.2 Kvaziopravný prostředek proti odsuzujícímu rozsudku

Úprava řízení proti uprchlému umožňuje vést vyšetřování bez přítomnosti obviněného až do jeho ukončení soudem ve formě odsuzujícího rozsudku. Zákonodárce v rámci řízení proti uprchlému nezakotvil rozdílná pravidla vztahující se k právní moci a vykonatelnosti těchto rozsudků, takže se uplatní obecná úprava v § 139 a násl. TŘ. Odsuzující rozsudek se tak stane

⁸⁸ MATOCHA, Jakub. *Obstrukční taktika uprchlého* [online]. pravni prostor.cz, 21. 8. 2017 [cit. 8. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/obstrukcni-taktika-uprchleho>>.

⁸⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. února 2010, sp. zn. I. ÚS 231/09.

⁹⁰ Např. § 303 odst. 1, dle něhož se trestní stíhání proti uprchlému zahajuje doručením usnesení o zahájení trestního stíhání obhájci; popř. § 306 odst. 1 o povinnosti doručovat obhájci všechny písemnosti, jenž by se jinak doručovaly obviněnému.

⁹¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby...*, s. 839. a 842.

v mnohém počtu řízení pravomocným a vykonatelným, zatímco se odsouzený bude stále nacházet mimo dostupnost OČTŘ.

K zachování možnosti obrany proti těmto rozhodnutím a opětovného provedení hlavního líčení byla do trestního řádu s účinností od 1. ledna 2002 zavedena možnost odsouzeného podle § 306a odst. 2 TŘ podat do 8 dnů od doručení rozsudku návrh na jeho zrušení poté, co pominuly důvody pro vedení řízení proti uprchlému.⁹² Lze si představit, že důvody pro vedení řízení proti uprchlému nejčastěji pominou tak, že OČTŘ odsouzeného vyhledají a provedou jeho zatčení za účelem výkonu trestu. Není ovšem vyloučené, že se odsouzený přihlásí soudu sám, například kvůli špatnému svědomí ze spáchaného trestného činu nebo jen s úmyslem se proti rozsudku bránit. O právu podat tento návrh musí být odsouzený soudem poučen. Zakotvením této normy bylo sledováno přiblížení českého trestního řízení požadavkům řádného procesu, vyhovujícím čl. 6 Úmluvy a na něj navazující judikatury Evropského soudu pro lidská práva.⁹³

V následujících letech se aplikační praxe musela vypořádat s otázkou, zda je možné toto ustanovení užít i v řízeních, které byly pravomocně ukončeny před nabytím účinnosti novely trestního řádu, jež odsouzenému toto právo přiznává. K věci se nejprve vyjádřil NS, který odmítl aplikaci § 306a odst. 2 TŘ na věci, kde řízení skončilo odsuzujícím rozsudkem, jenž nabyl právní moci před 1. 1. 2002.⁹⁴ Tento restriktivní výklad byl ovšem odmítnut Ústavním soudem, jelikož dle něj nepřiměřeně omezuje spravedlivý proces u odsouzených, u kterých důvody pro řízení proti uprchlému pominuly až po 31. 12. 2001. ÚS tedy nespojil rozsah aplikace ustanovení § 306a odst. 2 TŘ s dnem nabytí právní moci rozhodnutí, nýbrž s okamžikem, kdy pominuly důvody pro vedení řízení proti uprchlému, jenž musí nastat nejdříve 1. 1. 2002.⁹⁵

Jak bylo již výše uvedeno, mohou důvody pro vedení řízení proti uprchlému nastat v jakékoli fázi trestního řízení, z čehož plyne, že návrh na zrušení odsuzujícího rozsudku nemusí vždy směřovat jen proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Podle ustálené judikatury se ustanovení § 306a odst. 2 TŘ stává aplikovatelné i v případech, kdy důvody pro vedení řízení proti uprchlému nastaly až v řízení odvolacím, jenž bylo pravomocně skončeno.⁹⁶ Jestliže odsouzený následně podal návrh na zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, není podle judikatury

⁹² Zákon č. 265/2001 Sb.

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 627.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. září 2002, sp. zn. 6 Tdo 672/2002.

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2005, sp. zn. III. ÚS 686/04.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. dubna 2009, sp. zn. 4 Tz 116/2008.

nutné rušit i rozsudek soudu prvního stupně a znovu před ním opakovat hlavní líčení.⁹⁷ Ustanovení § 306a odst. 2 TŘ je cestou analogie dle závěru komentářové literatury uplatnitelné i tehdy, skončilo-li trestní stíhání pravomocným trestním příkazem vydaným samosoudcem.⁹⁸

Úpravu v odstavci druhém § 306a TŘ doplňuje ustanovení § 306a odst. 3 TŘ, které stanovuje zákonnou překážku běhu promlčecí doby (tzv. stavení promlčecí doby), respektive konkretizuje zákonnou překážku normovanou v § 34 odst. 3 písm. a) TZ, dle které se nezapočítává do promlčecí doby taková doba, po kterou nebylo možné pro zákonnou překážku postavit pachatele před soud.⁹⁹ Trestní odpovědnost z důvodu promlčení, jenž spadá mezi instituty hmotněprávní, obecně zaniká proto, že spolu s uplynutím zákonné doby dochází k zániku škodlivosti činu pro společnost a postupně také slábne potřeba zásahu státu prostřednictvím nástrojů trestního práva.¹⁰⁰ Dle § 306a odst. 3 TŘ se tudíž nebude započítávat do promlčecí doby období od právní moci odsuzujícího rozsudku do okamžiku jeho zrušení soudem. K zániku trestní odpovědnosti tudíž z důvodu promlčení nebude okamžikem právní moci odsuzujícího rozsudku do jeho zrušení ve smyslu § 306a odst. 2 TŘ možné dojít. K tomuto závěru dospěl již před účinností § 306a odst. 3 TŘ ve stanovisku NS.¹⁰¹

5.2.1 Povaha návrhu na zrušení odsuzujícího rozsudku a následky jeho podání

Právní regulaci oprávnění odsouzeného navrhnout zrušení odsuzujícího rozsudku, jakmile pominou důvody pro řízení proti uprchlému, lze označit za velmi strohou a v mnoha ohledech jednoznačnou. Návrh představuje dle judikatury ÚS prostředek, jehož nevyužití povede k odmítnutí ústavní stížnosti podle §43 odst. 1 písm. e) ZÚS.¹⁰² Proti odsuzujícímu rozsudku by se odsouzený tudíž měl bránit v první řadě návrhem podle § 306a odst. 2 TŘ a nepostupovat ihned cestou ústavní stížnosti, tak aby byla naplněna subsidiarita ústavní stížnosti a taktéž subsidiární povaha ochrany práv před ÚS.¹⁰³

Návrh je oprávněn podat pouze obviněný, respektive jeho prostřednictvím obhájce. Zákon toto právo nepřiznává státními zástupci ani osobám se samostatnými obhajovacími právy, jenž mají jinak právo podat ve prospěch obviněného odvolání ve smyslu § 247 odst. 2 TŘ. Uplatní se zde čistě zásada dispoziční a důraz na procesní aktivitu strany, proti které se

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24. října 2007, sp. zn. I. ÚS 371/07.

⁹⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. In DRAŠTÍK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. II. díl...*, s. 655.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3470.

¹⁰⁰ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. s. 454.

¹⁰¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2011, sp. zn. Tpjn 300/2011.

¹⁰² Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. července 2016, sp. zn. I. ÚS 1586/16.

¹⁰³ K subsidiaritě ústavní stížnosti srov. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva.* Praha: Leges, 2016, s. 124-125.

trestní řízení vede. Role soudu v této fázi řízení bude spočívat zejména v tom, že musí zkoumat, zda pominuly důvody pro řízení proti uprchlému a pokud tomu tak bude, doručit odsouzenému rozsudek s poučením o právu podat návrh na jeho zrušení ve lhůtě 8 dnů od jeho doručení. Osmidenní lhůta je lhůtou prekluzivní, jejím marným uplynutím není možné tímto právním prostředkem rozsudek zrušit a ten tak stále zůstane vykonatelným a závazným.¹⁰⁴

Z návrhu by měla vyplývat vůle odsouzeného směřující ke zrušení odsuzujícího rozsudku. Vantuch uvádí, že by v návrhu dále mohlo být obsaženo tvrzení odsouzeného, z něhož plyne splnění podmínek § 306a odst. 2 TŘ (zejména tedy tvrzení osvědčující pominutí důvodů pro vedení řízení proti uprchlému) a také, v jakém rozsahu odsouzený požaduje znovu provést důkazy ve smyslu § 306a odst. 1 TŘ, nebo i jiné důkazy v návrhu označené.¹⁰⁵ Jsem ovšem přesvědčen, že neuvedení těchto informací v podání nepovede k odmítnutí návrhu ze strany soudu.

Na základě návrhu odsouzeného ve smyslu § 306a odst. 2 TŘ dochází obligatorně ke zrušení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně a průlomu do právní moci rozhodnutí. Návrhem se tedy nezahajuje žádné přezkumné řízení, a pokud jsou naplněny základní zákonné podmínky, soud nemá jinou možnost než přistoupit ke kasaci, i kdyby rozhodnutí netrpělo žádnou vadou. Mělo by se tak stát v neveřejném zasedání formou usnesení, proti kterému není přípustná stížnost, jelikož ji zákon výslovně nepřipouští (§ 141 odst. 2 věta druhá TŘ).¹⁰⁶ Nutno podotknout, že prolomením právní moci nedochází k změně právních poměrů pouze vůči osobě, proti které se řízení vede, ale i jiným dotčeným subjektům, jako je státní zástupce nebo osoba poškozená.

5.2.2 Zákaz změny k horšímu a komparace s právní úpravou odporu

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, obligatorním důsledkem podání návrhu ve smyslu § 306a odst. 2 TŘ je zrušení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně a opakované projednání věci v hlavním líčení. Na nové řízení se vztahuje dle § 306a odst. 4 TŘ zákaz *reformationis in peius*, znamenající v obecné rovině zákaz zhoršení postavení té osoby, jež podala nebo v jejíž prospěch byl opravný prostředek podán, a to jak v opravném řízení, tak i v řízení na něj navazujícím.¹⁰⁷ Tato zásada má za cíl posílit svobodu rozhodování obviněného o dalším procesním postupu po vynesení rozhodnutí a zamezit obavám u osoby oprávněné podat opravný prostředek, že se v případě využití opravného prostředku její postavení dokonce

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II...*, s. 3470.

¹⁰⁵ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby...*, s. 847.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1335.

zhorší.¹⁰⁸ Ve srovnání například s odvoláním, u kterého se toto pravidlo uplatní jen tehdy, rozhodoval-li odvolací soud pouze na základě odvolání podaného ve prospěch obžalovaného (§ 259 odst. 4 a § 264 odst. 2 TR), dochází k aplikaci tohoto principu po rozhodnutí ve smyslu § 306a odst. 2 TR vždy. Je tomu tak proto, že návrh ve smyslu výše citovaného ustanovení je oprávněn podat pouze odsouzený. V tomto směru lze poukázat na obdobnou procesní úpravu zákazu *reformationis in peius* v řízení o stížnosti pro porušení zákona, podle které může NS postupovat kasačním způsobem jen tehdy, byl-li porušen zákon v neprospěch obviněného (§ 269 odst. 2 a § 273 TR). V novém řízení tudíž také nikdy nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obviněného.

Pozitivně právní zakotvení zákazu *reformationis in peius* je v trestním řádu spojeno, byť místy s drobnými odlišnostmi¹⁰⁹, se všemi opravnými prostředky s jedinou výjimkou, kterou představuje odpor proti trestnímu příkazu (§ 314g TR). Právě v odporu proti trestnímu příkazu a zejména v procesních konsekvencích jeho podání lze zpozorovat podobné rysy, jako v návrhu na zrušení odsuzujícího rozsudku dle § 306a odst. 2 TR. Proto jsem si jedním z cílů práce určil zhodnocení, zda je i přes nastíněnou podobnost těchto 2 právních úprav racionální, že v jedné z nich je zákaz *reformationis in peius* výslovně zakotven, zatímco v druhé nikoliv. Oba tyto procesní prostředky vedou totiž bezprostředně ke zrušení odsuzujícího rozhodnutí soudu bez jakéhokoliv opravného řízení. I když se nepravomocný trestní příkaz, oproti pravomocnému odsuzujícímu rozsudku v řízení proti uprchlému, podaným odporem ruší ze zákona bez nutnosti o tom vydat jakékoliv rozhodnutí (§ 314g odst. 2 TR), nepředstavuje tato okolnost z mého pohledu v praktických dopadech příliš podstatný rozdíl. Za nejpodstatnější podobnostní znak shledávám, že ke zrušení rozhodnutí, které nemusí trpět žádnou vadou, postačí pouze v zákonné lhůtě správně adresované procesní podání osoby, proti které se vede trestní řízení. Přesto je na místě konstatovat, že je odsouzený v řízení proti uprchlému v určitých aspektech zvýhodněn oproti obviněnému, jemuž byl doručen trestní příkaz mající povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 7 TR), jelikož jej zákon v dalším řízení po zrušení takového rozsudku chrání v tom smyslu, že si podaným návrhem jistojistě nepohorší.

Pokusím se představit úvahy, jež by mohly vést k závěru, že je odsouzený v řízení proti uprchlému nesystémově zvýhodněn tím, že zákon spojuje právo podat návrh na zrušení odsuzujícího rozsudku se zákazem *reformationis in peius*, ačkoliv tak nečiní u práva

¹⁰⁸ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 416.

¹⁰⁹ Tak například v řízení po povolení obnovy se zákaz změny k horšímu uplatní dle § 289 písm. b) TR pouze v tom směru, že soud nesmí obviněnému uložit novým rozsudkem přísnější trest. Uvedené pravidlo je aplikovatelné samozřejmě jen tehdy, byla-li povolena obnova jen ve prospěch obviněného.

obviněného podat odpor proti trestnímu příkazu. Předně je to právě odsouzený, kvůli němuž bylo konáno řízení a následně vydán odsuzující rozsudek v jeho nepřítomnosti, jelikož se úmyslně vyhýbal trestnímu řízení a mařil tak práci OČTŘ. Přesto je procesně zvýhodňován oproti obviněnému, jenž mohl od počátku trestního řízení spolupracovat s vyšetřujícími orgány a u kterého se nekonalo hlavní líčení před soudem v zásadě bez jeho viny, jelikož samosoudce využil práva vydat trestní příkaz ve smyslu § 314e odst. 1 TŘ. Obviněný si tudíž musí velmi pečlivě rozmyslet, zda využije právo podat odpor a bude tak riskovat přísnější právní posouzení v nařízeném hlavním líčení, jelikož v něm soud nebude podle § 314g odst. 2 vázán právní kvalifikací skutku obsaženou v trestním příkazu ani druhem a výměrou trestu. Tento stav kritizuje i Vantuch, když spojuje neexistenci zákazu *reformationis in peius* v ustanovení § 314g TŘ s oprávněnou obavou a nedůvěrou obviněných v tento opravný prostředek, kteří se poté raději spokojí s právní kvalifikací v trestním příkazu.¹¹⁰

Sporná situace může nastat v teoreticky možném případě, bylo-li vedeno řízení proti uprchlému za splnění předpokladů v § 302 a násl. TŘ a věc byla rozhodnuta trestním příkazem. Jak bylo již uvedeno, Sotolář i v této situaci připouští, aby měl odsouzený právo podat návrh na zrušení pravomocného trestního příkazu dle § 306a odst. 2 TŘ.¹¹¹ Tento závěr ostatně plyne přímo ze smyslu § 314e odst. 7 TŘ, jenž přiznává trestnímu příkazu povahu odsuzujícího rozsudku. V praxi ovšem poté může docházet k rozporuplným situacím. Obviněný, proti němuž probíhalo klasické řízení, si sice proti nepravomocnému trestnímu příkazu odpor podat může, ponese ale procesní následky, bude-li nové rozhodnutí pro něj přísnější. Naproti tomu si odsouzený, který byl stíhán jako uprchlý, může podat návrh na zrušení pravomocného trestního příkazu a bude kvůli § 306a odst. 4 TŘ chráněn proti přísnějšímu rozhodnutí i po několika letech. V obou těchto situacích neprobíhalo žádné ústní jednání u soudu, jenž sám vyvodil právní závěry bez zhlédnutí osob, jimž trest ukládal. Je opravdu takový rozdíl v tom, že se obviněný v klasické podobě trestního řízení mohl k podstatě věci vyjádřit a využít své právo obhajoby alespoň v přípravném řízení? Představme si modelový příklad, v němž nastanou důvody pro vedení řízení proti uprchlému dle § 302 TŘ až po skončení přípravného řízení a samosoudce se i poté rozhodne vydat trestní příkaz. V takové situaci se obviněný mohl k věci pravděpodobně vyjádřit již v přípravném řízení a stejně, nabyde-li trestní příkaz právní moci, bude mít možnost podat návrh na jeho zrušení s garancí, že nové rozhodnutí nebude oproti předchozímu změněno v jeho neprospěch. Ačkoliv je poslední nastíněná modelová situace

¹¹⁰ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby...*, s. 579.

¹¹¹ SOTOLÁŘ, Alexander. In DRAŠTIK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. II...*, s. 655.

méně pravděpodobná, právní úprava ji teoreticky připouští i se všemi výše uvedenými potenciálními problémy.

Na základě výše uvedených myšlenek dospívám k závěru, že by bylo systémovější, aby byl zákaz *reformationis in peius* zakotven i v právní úpravě odporu proti trestnímu příkazu. K argumentům podporující tento závěr, ke kterým samozřejmě patří i obava obviněných ze zhoršení jejich postavení, lze přiřadit i mnou nastíněné porovnání dvou v mnoha ohledech podobných procesních situací, které zákonodárce řeší z mého pohledu z ne příliš opodstatněných důvodů odlišně. Jsem si samozřejmě vědom, že je ustanovení § 306a odst. 4 TŘ součástí záruk řádného procesu, který se vedl v nepřítomnosti obviněného a jehož smyslem je odsouzenému umožnit svobodně vykonat svou obhajobu v novém hlavním líčení a dokazování. Pokud ale zákonodárce za takových předpokladů, jako je úmyslné vyhýbání trestnímu řízení, stále považuje záruku tohoto práva za tak podstatnou, měl by tak dle mého činit i v případě odporu proti trestnímu příkazu. I když se samozřejmě nedá úprava řízení proti uprchlému a specifický způsob vyřízení věci trestním příkazem zcela srovnávat, jelikož obě tyto regulace reagují na jiné procesní situace, nelze jejich podobné znaky přehlédnout. Přestože je dle již zmíněné judikatury¹¹² povinností soudu náležitě odůvodnit rozhodnutí po zrušení trestním příkazem, jež bude pro obviněného obsahovat přísnější právní kvalifikaci či trest, bylo by vhodnější pro zamezení systémových rozporů v rámci jednoho procesního předpisu zvažovat zásah zákonodárce. Tomuto rozporu by se dal přiřadit přívlastek *hodnotový*.¹¹³

5.2.3 Kritika právní úpravy a úvahy de lege ferenda

Hned na úvod je třeba uvést, že jsem si vědom lidskoprávního podtextu § 306a TŘ a účelům, které se zavedením tohoto ustanovení byly spojovány. Právo každého na to, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti s možností se vyjádřit ke všem prováděným důkazům, plyne již z čl. 38 odst. 2 LZPS a je součástí práva na spravedlivý proces. Přesto si myslím, že dopad ustanovení § 306a nemusí být vůči všem subjektům vždy spravedlivý a považuji za přínosné některé nedostatky níže rozebrat.

Na platné právní úpravě shledávám za problémovou zejména okolnost, že oprávnění odsouzeného dle § 306a odst. 2 není v podstatě nijak časově omezeno. Ustanovením upravená lhůta tento procesní prostředek omezuje pouze tím způsobem, že návrh musí být podán do 8 dnů od doručení odsuzujícího rozsudku, jenž bude odsouzenému doručen až po pominutí

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.

¹¹³ Tzv. hodnotový rozpor v právním řádu vzniká, jsou-li ve 2 podobných situacích učiněna odlišná hodnotová rozhodnutí zákonodárce, která následně mohou narušit princip rovnosti, jenž se řadí mezi základní východiska nejen českého právního řádu, k tomu viz MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 165.

důvodů pro vedení řízení proti uprchlému. Není nijak omezeno, kdy tyto důvody mohou nejpozději nastat. Je tudíž možné si představit, že důvody pro vedení řízení proti uprchlému mohou pominout i léta po vynesení odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně. Kromě OČTŘ je to právě odsouzený, který zásadně může ovlivnit to, zda a kdy pominou důvody pro vedení řízení v jeho nepřítomnosti ve smyslu § 302 TŘ. To, zda dojde k prolomení právní moci byť bezvadného rozhodnutí, je v této fázi řízení čistě na vůli odsouzeného. Tento stav právní úpravy z mého pohledu velmi omezuje stabilitu pravomocného rozhodnutí. Přestože celá věc došla do stádia, že soud vydal odsuzující rozsudek, který poté nabyl právní moci, tak si ostatní procesní subjekty nemohou být konečným rozřešením celé kauzy vůbec jisti. Procesním subjektem, pro kterého tento následek může znamenat citelný zásah do již částečně stabilizovaných poměrů, je osoba poškozená, v jejímž zájmu mnohdy nebude, aby se celé dokazování a probírání často citelně nepříjemných kauz opakovalo.

Mohl by vyvstat protiargument, že trestní řád zná i jiné lhůtou neomezené zásahy do již pravomocných rozhodnutí a pravidlo v § 306a odst. 2 TŘ není žádným excesem zákonodárce. Mezi tyto lhůtou neomezené zásahy patří zrušující rozhodnutí Nejvyššího soudu, bylo-li v řízení o stížnosti pro porušení zákona prokázáno, že byl zákon porušen v neprospěch obviněného (§ 269 odst. 2 TŘ), nebo také obnova řízení ve prospěch obviněného dle § 277 a násl. TŘ. Mám za to, že tyto dva případy mimořádných opravných prostředků představují zcela jinou kategorii a nelze je ztotožňovat s návrhem podle § 306a odst. 2 TŘ. Je tomu tak proto, že u obou výše zmíněných a lhůtou neomezených zásazích do pravomocných rozhodnutí je průlom do právní moci možný pouze tehdy, je-li předchozí rozhodnutí či řízení jemu předcházející ztíženo vadou nezákonnosti (stížnost pro porušení zákona) nebo jsou zde nové skutkové okolnosti ve smyslu § 278 TŘ ospravedlňující obnovu řízení. Takové omezení ovšem pro zrušení odsuzujícího rozsudku po návrhu odsouzeného dle § 306a odst. 2 TŘ v platné právní úpravě není. Je otázkou, zda by nebylo de lege ferenda vhodné spojit ustanovení § 306a odst. 2 TŘ s opravným řízením, jež by soudy omezilo pravomocná rozhodnutí rušit pouze při shledání porušení zákona nebo při nesprávném zjištění skutkového stavu. Dokud tomu tak není, tak si troufám tvrdit, že by z důvodu šetření práv jiných subjektů bylo vhodné, aby je soud zřetelně poučil, že pravomocné rozhodnutí může být z vůle odsouzeného v budoucnosti zrušeno.

Kritiku právní úpravy v § 306a TŘ představila v minulosti ve svém příspěvku také Čeplová, podle které došlo přijetím tohoto ustanovení k vytvoření duplicity trestního stíhání té samé osoby a dle jejího názoru k mechanismu odporujícímu účelu trestního řízení, který nutí všechny osoby nějak dotčené řízením před soudem se tohoto procesu účastnit několikrát. Argumentuje i vysokými náklady, které kvůli opakovanému hlavnímu líčení a dokazování

budou vznikat. V příspěvku se také objevil nástin možné nové právní úpravy, která by mohla těmto následkům zabránit a která spočívá v povinnosti vyšetřujících orgánů procesně zachytit důkazy, jež budou využitelné před soudem proti obviněnému, a v následném přerušení trestního stíhání do doby, než OČTŘ zajistí přítomnost obviněného v hlavním líčení před soudem.¹¹⁴

¹¹⁴ ČEPLOVÁ, Veronika. Řízení proti uprchlému a účel zákona. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4, s. 110-112.

6 Zrušení pravomocného rozhodnutí nálezem Ústavního soudu

Při pojednání o zásazích do právní moci rozhodnutí v trestním řízení, na něž reaguje trestní řád, se nelze nezmínit o kasačních nálezech Ústavního soudu po podané ústavní stížnosti a pro účely této práce zejména o jejich významném dopadu na proběhnuvší a následující fáze trestního řízení. Kompetenci ÚS rušit pravomocná rozhodnutí orgánů veřejné moci, které zasáhly do ústavně zaručených základních práv a svobod, je na ústavněprávní úrovni upravena v čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a dále rozvedena v § 72 a násl. ZÚS. ÚS podle těchto ustanovení rozhoduje také o *zásazích orgánů veřejné moci*, které nelze podřadit pod pojem „rozhodnutí“ a jimiž orgány veřejné moci zasáhly do základních práv a svobod osob chráněných ústavním pořádkem. Těmito jinými zásahy, jenž nejsou rozhodnutím OČTŘ ve formálním smyslu, se tato práce dále věnovat nebude. Mezi ústavně zaručená práva a svobody, jejichž porušení ze strany orgánů veřejné moci opravňuje ÚS vyhovět ústavní stížnosti a věc vyřídit meritorně nálezem (§ 54 odst. 1 ZÚS), se začleňují zejména práva z LZPS (jež je díky ústavnímu zakotvení součástí ústavního pořádku – čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy) a práva vyplývající z mezinárodních smluv o lidských právech, se kterými se i přes novelizaci Ústavy nadále díky judikatuře ÚS operuje jako se součástí ústavního pořádku.¹¹⁵

V ZÚS je spolu s ustanoveními upravující řízení před ÚS stanovena aktivní legitimace k podání ústavní stížnosti a podmínky k tomu, aby byla ústavní stížnost přípustná. Je nad rámec této práce se všem těmto podmínkám a bohaté judikatuře ÚS ve věcech ústavních stížností detailně věnovat. Lze uzavřít, že ústavní stížnost je oprávněna podat dle § 72 ZÚS osoba fyzická i právnická (uplatnitelné již i v trestních věcech, díky účinnosti TOPO) ve lhůtě 2 měsíců od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, jenž je osoba dle zákona oprávněna na ochranu svých práv využít a jenž zahrnuje i rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku, jehož nevyužití vede k nepřípustnosti ústavní stížnosti ve smyslu § 75 odst. 1 ZÚS.

6.1 K pravomoci Ústavního soudu rušit pravomocná rozhodnutí v trestním řízení

Ke zrušení pravomocného rozhodnutí OČTŘ jako orgánů veřejné moci se může ÚS formou nálezu uchýlit podle § 82 odst. 3 písm. a) ZÚS pouze tehdy, vyhovuje-li, a to byť zčásti, podané ústavní stížnosti a argumentaci stěžovatele o zásahu do ústavně zaručeného práva či svobody, k němuž došlo vydáním napadeného rozhodnutí. Zda je rozhodnutí pravomocné, by se nemělo dle komentářové literatury posuzovat podle jednotlivých procesních předpisů (např.

¹¹⁵ LANGÁŠEK, Tomáš. In RYCHETSKÝ, Pavel (ed.). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 870-872.

dle pravidel TR), ale autonomně podle práva ústavního. Na základě tohoto závěru se uvádí, že pravomocnost rozhodnutí orgánu veřejné moci bude dána, pokud rozhodnutí svými účinky vůči adresátům fakticky zasahují do jejich ústavně zaručených práv a svobod (jako příklad vyhovující těmto podmínkám slouží předběžně vykonatelná rozhodnutí).¹¹⁶

Ačkoliv Ústavní soud ve svých nálezech konstantně opakuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů a nepřísluší mu vykonávat instanční přezkum jejich rozhodování,¹¹⁷ představuje zrušení pravomocného rozhodnutí výrokem jeho nálezu velmi podstatný prostředek, jenž napravuje nerespektování pravidel spravedlivého procesu ze strany OČTŘ.¹¹⁸

Obecně vzato se může jednat o rozhodnutí policejního orgánu, soudu i státního zástupce, a to ze všech fází trestního řízení. Právní řád nijak výslovně neomezuje, že by se mělo jednat např. pouze o rozhodnutí soudu o vině a trestu obžalovaného, je však třeba vždy zohlednit subsidiární povahu ústavní stížnosti oproti jiným prostředkům obrany proti rozhodnutím OČTŘ. Nejčastěji se by se ovšem mělo jednat o rozhodnutí o opravných prostředcích proti rozhodnutím ve věci samé.

Osobou bránící se ústavní stížností proti rozhodnutí OČTŘ bude obzvlášť osoba obviněná, jež je středobodem celého trestního řízení a vůči níž směřuje většina vydaných rozhodnutí v tomto procesu. Ovšem i jiné subjekty trestního řízení (osoba poškozená, osoba zúčastněná na řízení aj.) mohou tento právní prostředek na obranu svých práv využít. Nutno podotknout, že celé řízení před ÚS o ústavní stížnosti je založeno čistě na kasačním principu, tudíž může dojít pouze ke zrušení rozhodnutí OČTŘ, a ne k jakékoliv jeho korekci. ÚS zcela jistě nemůže rozhodnout o vině a trestu obviněného, popř. o propuštění obviněného z vazby.¹¹⁹ Speciálně u přezkumu vazebních rozhodnutí poukazuje komentářová literatura na ustálený přístup Ústavního soudu.¹²⁰ Podle této judikatury se obviněný může bránit proti rozhodnutí o vzetí do vazby i po propuštění na svobodu, pokud se tento zásah v podobě porušení práva na osobní svobodu podle čl. 8 LZPS stále projevuje v jeho právní sféře.¹²¹ ÚS argumentuje zejména tím, že se stěžovatelům poté ulehčí budoucí postup při vymáhání nároků dle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 869.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. května 2016, sp. zn. I. ÚS 3693/15.

¹¹⁸ GALOVCOVÁ, Ingrid. In JELÍNEK, Jiří (ed). *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. s. 123-124.

¹¹⁹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva...*, s. 129.

¹²⁰ KANDALCOVÁ, Alena. In DRAŠTÍK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. II...*, s. 795.

¹²¹ Stanovisko Ústavního soudu ze dne 6. května 2008, sp. zn. Pl. ÚS-st 25/08.

Stěžovatel musí v ústavní stížnosti tvrdit, že napadeným rozhodnutím OČTŘ bylo zasaženo do práva či svobody zaručené ústavním pořádkem ČR. Důvodem pro kasaci nebývá porušení norem podústavních právních předpisů, ačkoliv i zde existují výjimky. Bylo dovozeno, že i porušení zákonných pravidel může být výjimečně důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, pokud se orgán veřejné moci při aplikaci práva dopustil tak zásadního excesu, že z jeho výkladu práva plyne jednoznačná libovůle či například úmyslné nezohlednění kogentních norem, které na skutkový případ dopadají.¹²² Lze tudíž poznamenat, že i porušení ustanovení trestního zákoníku či trestního řádu může nabýt až ústavně právní rozměr. Je nad rámec této práce se zabývat, jaká ustanovení norem ústavněprávní síly mohou být rozhodnutími během trestního řízení porušena. Vezmeme-li si ovšem jen LZPS, tak lze uzavřít, že v sobě obsahuje velmi mnoho článků, jež se blíže či vzdáleně týkají trestního práva hmotného či procesního, jehož zákonná úprava má zřetelné základy právě v dokumentech lidskoprávní povahy.¹²³

6.2 Subsidiarita ústavní stížnosti v trestních věcech

Ústavní stížnost je dle § 75 odst. 1 ZÚS nepřipustná, pokud stěžovatel v předchozích řízeních nevyčerpá procesní prostředky, které ze zákona může využít na ochranu svých práv. Jednoznačně z toho plyne, že by ústavní stížnost měla být až poslední možností obrany ve struktuře národního právního řádu a měla by tudíž plnit pouze subsidiární funkci. K této zásadě zákon v § 75 odst. 2 písm. a) a b) ZÚS uvádí 2 výjimky. První z nich, kvůli které stěžovatel nemusí vyčerpat všechny procesní prostředky před podáním ústavní stížnosti, je okolnost, že stížnost přesahuje svým významem podstatně vlastní zájmy stěžovatele. Druhou výjimkou jsou průtahy v řízení o opravném prostředku, pokud stěžovateli vzniká či může vzniknout neodvratitelná újma.

Zabývat se subsidiaritou ústavní stížnosti oproti jiným právním prostředkům ochrany práv má zvláště v trestním právu velmi podstatný význam. To lze dovodit už jen z toho, že procesní úprava trestního řízení je vcelku komplikovaná, rozsáhlá a nabízí velkou škálu různých opravných prostředků i jiných institutů, jimiž se osoby mohou před postupem OČTŘ bránit. Také proto má v náhledu na přípustnost ústavní stížnosti v trestních věcech velký význam vývoj aplikační praxe.

¹²² BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva...*, s. 133.

¹²³ V člancích LZPS tak lze nalézt mnoho spojitostí s trestním procesem, např. zákaz diskriminace, zákaz trestu smrti, právo na osobní svobodu, základní pravidla a časové limity pro zadržení či zatčení osoby, ochrana lidské důstojnosti, nedotknutelnost obydlí, právo na spravedlivý proces atd.

Judikaturou byl sjednocen přístup v přípustnosti ústavní stížnosti ve vztahu k předešlému využití dovolání dle § 265a a násl. TŘ. ÚS se ve svém stanovisku nakonec přiklonil k závěru, že využití dovolání v trestních věcech, je-li přípustné, je obligatorní podmínkou k přípustnosti ústavní stížnosti.¹²⁴ Lze zhodnotit, že se jedná o racionální závěr už jen z pohledu, že již v dovolacím řízení se lze odvolávat na zásah do základních práv a svobod a NS by k těmto tvrzením měl přihlédnout. Pro tento závěr hovoří také vcelku široký prostor pro využití dovolání, jenž plyne z pravidel TŘ a ve kterém zákonodárce oproti jiným procesním předpisům a priori nevyklučuje tzv. bagatelní případy.¹²⁵ Povinnost využít dovolání bude podmínkou pouze pro osoby, kterým TŘ dovolání podat umožňuje. Pokud by se tedy např. osoba poškozená chtěla proti výroku soudu o náhradě škody bránit u ÚS, bude postačovat, využije-li dle § 246 odst. 1 písm. d) TŘ odvolání jako řádný opravný prostředek a nebude-li jí vyhověno v odvolacím řízení, bude oprávněna se ústavní stížností bránit přímo proti rozhodnutí odvolacího soudu.

Již ne tak zřejmé příklady procesních prostředků, jejichž vyčerpání je povinností stěžovatelů ve smyslu § 75 odst. 1 ZÚS, představili Matocha a Smejkal ve svém příspěvku, když poukázali na recentní judikaturu ÚS k této problematice.¹²⁶ Z této judikatury plynou závěry, dle nichž ÚS považuje za tyto procesní prostředky i instituty dle § 157a TŘ (žádost o přezkum postupu policejního orgánu) či § 174 odst. 2 písm. b) TŘ jako podněty k prošetření postupu vyšetřujících orgánů.¹²⁷ K tomuto ÚS později přidal i žádost o výkon dohledu nad nižšími státními zastupitelstvími ze strany nejbližší vyššího státního zastupitelství dle § 12d zákona o státním zastupitelství.¹²⁸ Tyto závěry ÚS, uvalující na případné stěžovatele povinnost využít tyto právní kroky, mohou mít za cíl odlehčit nápad ústavních stížností. Lze je ovšem vnímat i rozporuplně a za ne zcela šetrné k budoucím stěžovatelům, jelikož tyto instituty mají v obecné rovině blíže k pouhým podnětům, jimiž se nezačíná oproti dovolání žádné právní řízení *stricto sensu*.

¹²⁴ Stanovisko Ústavního soudu ze dne 4. března 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st 38/14.

¹²⁵ Srov. § 238 odst. 1 písm. c) zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, o nepřípustnost dovolání u některých věcí, jejichž předmětem bylo peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč.

¹²⁶ MATOCHA, Jakub, SMEJKAL, Ladislav. *Přípustnost ústavní stížnosti v trestním řízení* [online]. epravo.cz, 6. 6. 2016 [cit. 10. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pripustnost-ustavni-stiznosti-v-trestnim-rizeni-101721.html>>.

¹²⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2014, sp. zn. II. ÚS 2166/14.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14.

6.3 Pozitivně právní reflexe v trestním řádu

Na právní úpravu obsaženou v Ústavě a ZÚS reaguje ve zvláštních způsobech řízení i trestní řád v § 314h – 314k. Tato 4 ustanovení se obecně řečeno věnují postupu OČTŘ poté, co je jim doručen nález ÚS, jenž zrušuje rozhodnutí jimi vydané. Některými autory proto byla tato procesní fáze po přijetí novely trestního řádu v roce 2001 označena jako „postnálezové“ stadium trestního řízení.¹²⁹

Ustanovení § 314h odst. 1 TŘ přímo navazuje na čl. 89 odst. 2 Ústavy a deklaruje závaznost právního názoru obsaženého v nálezu ÚS pro OČTŘ, který bude ve věci dále rozhodovat. Ačkoliv kasační závaznost bývá všeobecně přijímána, nemají nálezy ÚS nadále podle komentářové literatury neomezený precedenční charakter a působí tak zejména ve věcech, jichž se týkají.¹³⁰ To již v minulosti potvrdil i NS, když akceptoval praxi nižších soudů, které nepřisvědčili návrhům na obnovu řízení, v nichž se navrhovatelé dovolávali skutečností, které ÚS uvedl v odůvodněních svých nálezů v jiných věcech.¹³¹ Ačkoliv má zrušující nález přímé právní účinky jen v konkrétním řízení, je nutné také vnímat judikatorní závěry o povinnosti soudů i v jiných věcech reflektovat argumentaci ÚS a zohlednit ji při svém rozhodování.¹³² Přestože z této judikatury plyne, že obecné soudy mohou závěry ÚS v dříve vydaných rozhodnutích při důkladném odůvodnění svého postupu argumentačně překonat, prosté přehlédnutí a nereflektování dřívější judikatury by bylo možné shledat za porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy.

Trestní řízení bude pokračovat ve fázi, která bezprostředně předcházela vydání rozhodnutí, jež bylo výrokem nálezu zrušeno. Věc se tedy nejčastěji bude nadále vyšetřovat před orgánem, jehož rozhodnutí, které bylo zrušeno, bylo chronologicky vydáno jako první.¹³³ Teoreticky není vyloučené, že orgán, ke kterému se věc vrátí, rozhodne po doplnění vyšetřování a odstranění pochybností vytýkaných v nálezu meritorně stejně.¹³⁴ Lze ale očekávat, že častějším výstupem pokračujícího procesu bude rozhodnutí jiné. V novém řízení, bylo-li nálezem rozhodnutí zrušeno pouze ve prospěch obviněného, ovšem nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obviněného podle § 314i písm. b) TŘ. Zákaz reformace in peius tedy platí i pro tuto fázi řízení.

¹²⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. O „postnálezových“ stádiích trestního řízení ve světle „velké novely“ trestního řádu z roku 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 124-125.

¹³⁰ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II...*, s. 3598.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. května 2001, sp. zn. 3 Tz 82/2001.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05.

¹³³ KANDALCOVÁ, Alena. In DRAŠTÍK, Antonín (ed). *Trestní řád. Komentář. II...*, s. 795.

¹³⁴ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II...*, s. 3602.

Zákon stanoví další doplňující pravidla usnadňující postup všem dotčeným subjektům a zabraňující některým výkladovým problémům, ke kterým mohlo absencí výslovné právní úpravy v minulosti v praxi docházet. Dle § 314 písm. a) TŘ dochází ke stavení doby promlčení trestní odpovědnosti, a to od právní moci původního rozhodnutí do doručení nálezu ÚS. Bylo také potřeba objasnit postup soudů v situaci, bylo-li zrušeno tak zásadní rozhodnutí, jako je odsuzující rozsudek, na jehož základě byl vykonáván trest odnětí svobody. Byl-li nad obviněným vykonáván trest odnětí svobody a bylo-li toto rozhodnutí nálezem zrušeno, je nyní povinností soudu dle § 314k odst. 1 TŘ rozhodnout neprodleně o vazbě. Toto rozhodnutí poté má formu usnesení o vzetí obviněného do vazby, nebo opačně usnesení o tom, že se obviněný do vazby neukládá.¹³⁵

¹³⁵ Tamtéž, s. 3618.

Závěr

Institut právní moci je již tradičně spjat s českým právním řádem a lze jej označit za průsečík většiny právních odvětví a právních předpisů, v nichž je v některých aspektech poněkud odlišně, ale přesto ve svých účincích vůči adresátům právních norem podobně upraven. Ačkoliv se právní předpisy velmi často mění a jejich budoucí podoba se dnes dá jen stěží odhadnout, tak zákonodárce bude muset vždy spolu s úpravou právní moci aktu aplikace práva vytvořit i řadu institutů, jimiž bude možné právní moc prolomit. Jinak tomu nebude ani v budoucí a dlouho očekávané rekonstrukci trestního práva procesního.

Ve své diplomové práci jsem se nejdříve snažil vymezit a popsat pojmy jako je právní moc, vykonatelnost, rozhodnutí a jeho jednotlivé formy podle platné právní úpravy v trestním řádu. Dále jsem se pokusil popsat a analyzovat 4 výjimky ze zásady nezměnitelnosti a závaznosti pravomocného rozhodnutí v trestním řízení, jejichž právní úprava je zakotvena přímo ve struktuře trestního řádu, nebo v případě zrušení rozhodnutí OČTŘ nálezem Ústavního soudu na něj trestní řád reaguje. Jedná se o velmi různorodé právní prostředky, jež vzájemně pojí velmi významný důsledek v podobě zásahu do průběhu trestního řízení, k němuž prvotní impulz dodá na základě podání či podnětu dotčená osoba. Jak jsem se při psaní této práce přesvědčil, jedná se o velmi obsáhlé téma dotýkající se mnoha jiných právních institutů, na něž navazuje velmi bohatá judikatura nejvyšších článků soudní soustavy. I přesto jsem se pokusil odpovědět na výzkumné otázky, jež jsem nastínil v úvodu této práce.

Předně jsem po projití judikatury, na níž četně odkazovala i komentářová literatura, dospěl k závěru, že aplikační praxe velmi přísně posuzuje důvody, za nichž je přípustné dle § 61 TŘ povolit navrácení lhůty, je-li z důležitých důvodů zmeškána. Nutno podotknout, že přístup aplikační praxe k této otázce je stěžejní proto, že zákon tyto důvody nijak blíže nespecifikuje. Dle judikatury tudíž může být oním *důležitým důvodem* pouze velmi zásadní zdravotní komplikace nebo zásadní procesní pochybení OČTŘ, jež objektivně dotčeným osobám znemožnily stanovenou lhůtu dodržet.

Za zajímavou a navýsost praktickou lze mít úvahu o nevhodné legislativní konstrukci ustanovení § 61 odst. 1 TŘ z hlediska aktivně legitimovaných osob. K této úvaze mě přivedl náleze Ústavního soudu (sp. zn. Pl. ÚS 32/16), který právo dle § 61 TŘ přisoudil nad rámec díkce zákona i osobám poškozeným, uplatňují-li v trestním řízení nároky, jež nemohou uplatnit v jiném právem upraveném řízení. Dospěl jsem k závěru, že by se v případě rozšíření aktivní legitimace nemuselo v budoucnu jednat pouze o osoby v této procesní situaci, ale i o jiné případy. Předně mám za to, že by se institut navrácení lhůty mohl svou konstrukcí přiblížit

analogickým institutům v jiných procesních předpisech, jenž také tyto žádosti z hlediska jednotlivých účastníků řízení neomezuje. Tento přístup by z mého pohledu nemusel být chápán jako nadměrný zásah do pojetí trestního řízení, jenž by citelně zasáhl do práv osoby obviněné. Pro ostatní subjekty by nevzniklo žádné nové právo na opravný prostředek proti rozhodnutím, než které jim již TŘ dovoluje. Pouze by se v souladu se zásadou rovnosti umožnil rovnocenný přístup k opravným prostředkům.

Co se týče oprávnění nejvyššího státního zástupce rušit některá rozhodnutí nižších státních zástupců podle § 174a TŘ, zjistil jsem při tvorbě této práce ze statistických informací, že se jedná o velmi ojedinělé zásahy do pravomocně skončených věcí. NSZ ve zkoumaných letech 2014 – 2018 přistupoval ke kasaci pouze ve 3-4% procentech případů. Lze z toho vyčíst, že se k tomuto mimořádnému kroku při kontrole postupu vyšetřujících orgánů v přípravném řízení trestním přistupuje jen ve výjimečných případech při zásadnějších pochybeních OČTŘ. Nejčastějšími důvody k realizaci § 174a TŘ, jež uvádí Nejvyšší státní zastupitelství, patří obecně řečeno především porušení zásad trestního řízení týkající se dokazování, jako jsou neúplná skutková zjištění a jejich nesprávné právní ohodnocení. Je jím také předčasné zastavování trestního stíhání v případech, kdy podezření ze spáchaného trestného činu i po ukončení vyšetřování nadále přetrvávalo.

Po krátké komparaci právní úpravy odporu proti trestnímu příkazu dle § 314g TŘ a návrhu na zrušení odsuzujícího rozsudku dle § 306a odst. 2 TŘ v řízení proti uprchlému jsem dospěl k závěru, že zákon z mého pohledu nesystémově zvýhodňuje osobu odsouzenou v situaci, v níž se vyhýbá trestnímu řízení oproti tomu, kdy je vůči obviněnému vydán trestní příkaz. Zvýhodnění spočívá právě v tom, že odsouzený, vůči němuž bylo vedeno řízení proti uprchlému, má v dalším řízení zajištěnou ochranu principem zákazu *reformationis in peius*, zatímco osoba podávající odpor proti trestnímu příkazu nikoliv. Poté, co jsem nastínil několik podobných rysů teoreticky možných procesních situací, se přikláním k tomu, že zákonodárcem odlišné řešení těchto situací představuje rozpor uvnitř jednoho právního předpisu, jenž nemůže přispívat důvěře v právo a v jeho předvídatelnost.

Dále jsem si dal za cíl odpovědět na to, zda je vhodné, aby měla osoba, proti které se vede řízení proti uprchlému, časově neomezenou a ničím nelimitovanou možnost podle § 306a odst. 2 TŘ zrušit již pravomocný odsuzující rozsudek. Ačkoliv se touto úpravou snažil český zákonodárce přiblížit trestní řízení požadavkům lidskoprávních dokumentů a umožnit obviněnému se bezprostředně hájit v novém hlavním líčení, důsledkem jsou i nevýhody pro ostatní subjekty trestního řízení. Oproti jiným částem trestního řádu je v této právní úpravě až příliš zasahováno do stability pravomocného rozhodnutí. Proto jsem ve své úvaze navrhl, že by

nebylo od věci diskutovat o spojení §306a odst. 2 TŘ a povinnosti soudu pravomocný rozsudek zrušit s opravným řízením, které by mohlo posílit stabilitu rozhodnutí a zajistit ochranu zájmů i jiných osob než obviněnému, jenž úmyslně svou nepřítomností mařil trestní řízení.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
- BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013. 494 s.
- FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 927 s.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 335 s.
- HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 439 s.
- HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.
- CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 509 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. 864 s.
- JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. vydání. Praha: Leges, 2015. 571 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. 440 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 276 s.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 464 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1009 s.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1072 s.

Komentáře

- DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 1383 s.
- DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl (§ 180 až 471)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 1117 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. 1312 s.
- RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1224 s.

- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1898 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1899-3730 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. I, § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1450 s.

Odborné články

- BERANOVÁ, Andrea. Úvahy nad právní úpravou adhezního řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 10, s. 221-226.
- ČEPLOVÁ, Veronika. Řízení proti uprchlému a účel zákona. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4, s. 110-112.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. O „postnálezových“ stádiích trestního řízení ve světle „velké novely“ trestního řádu z roku 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 124-136.
- POKORNÝ, Michal. 1. Vzor žádosti obžalovaného o navrácení lhůty pro podání odvolání (§ 61 TrŘ). *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11, s. III.
- ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 7-8, s. 157-163.
- ŠÁMAL, Pavel. K možnosti žádat o navrácení lhůty k podání dovolání. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 2, s. 60-61.
- TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 2. část. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 9, s. 47-54.
- VISINGER, Radek. Stížnost pro porušení zákona – aktuální praxe a perspektivy. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 10, s. 312-319.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti Ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.).
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. IV. ÚS 434/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. II. ÚS 897/2008.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. srpna 2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2017, sp. zn. I. ÚS 2084/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 655/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 655/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2005, sp. zn. III. ÚS 686/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. října 2007, sp. zn. I. ÚS 371/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. května 2016, sp. zn. I. ÚS 3693/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. října 2018, sp. zn. II. ÚS 1592/18.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. června 2016, sp. zn. III. ÚS 637/16.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2010, sp. zn. I. ÚS 351/10.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. února 2010, sp. zn. I. ÚS 231/09.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. července 2016, sp. zn. I. ÚS 1586/16.

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2014, sp. zn. II. ÚS 2166/14.
- Stanovisko Ústavního soudu ze dne 6. května 2008, sp. zn. Pl. ÚS-st 25/08.
- Stanovisko Ústavního soudu ze dne 4. března 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st 38/14.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2011, sp. zn. Tpjn 300/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. dubna 2009, sp. zn. 4 Tz 116/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. května 2001, sp. zn. 3 Tz 82/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2017, sp. zn. 7 Tdo 1308/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2011, sp. zn. 6 Tdo 332/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2012, sp. zn. 5 Tdo 946/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. července 2001, sp. zn. 4 Tvo 86/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011, sp. zn. 6 Tdo 854/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 8 Tz 106/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2010, sp. zn. 4 Tz 28/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. srpna. 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. září 2002, sp. zn. 6 Tdo 672/2002.

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, sněmovní tisk 410/0, část č. 1/9.

Internetové zdroje

- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Statistika a výkaznictví* [online]. justice.cz, [cit. 29. října 2019]. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>>.
- MATOCHA, Jakub. *Obstrukční taktika uprchlého* [online]. pravni prostor.cz, 21. 8. 2017 [cit. 8. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/obstrukcni-taktika-uprchleho>>.
- MATOCHA, Jakub, SMEJKAL, Ladislav. *Přípustnost ústavní stížnosti v trestním řízení* [online]. epravo.cz, 6. 6. 2016 [cit. 10. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pripustnost-ustavni-stiznosti-v-trestnim-rizeni-101721.html>>.
- NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018* [online]. nsz.cz, [cit. 29. října 2019]. Dostupné na

- <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti/2364-zprava-o-cinnosti-statniho-zastupitelstvi-za-rok-2018>>.
- *Pokyn obecné povahy č. 9/2019* [online]. nsz.cz [cit. 19. listopadu 2019]. Dostupné na <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/rozhodovaci-a-metodicka-innost-nsz/pokyny-obecne-povahy-trestni>>.
 - TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. pravni prostor.cz, 9. 5. 2014 [cit. 29. října 2019]. Dostupné na <https://www.pравниprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.
 - *Věcný záměr z roku 2008* [online]. justice.cz [cit. 19. listopadu 2019]. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>>.

Shrnutí (Summary)

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá průlomem do právní moci rozhodnutí v trestním řízení, které jsou upraveny v trestním řádu a nejsou řazeny mezi mimořádné opravné prostředky. Jejím cílem je tyto instituty popsat, analyzovat a zhodnotit jejich význam pro celé trestní řízení v souvislosti s jinými prostředky ochrany adresátů norem trestního práva procesního. Práce si také klade za cíl na poukázat na případné nedostatky právní úpravy.

Diplomová práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola se krátce zabývá základními pojmy jako trestní právo a rozhodnutí podle právní teorie. Druhá obsahuje charakteristiku jednotlivých forem rozhodnutí a jejich vlastností podle platné právní úpravy trestního řízení. Následující čtyři kapitoly se již věnují některým průlomům do právní moci rozhodnutí v trestním řízení. Jejich společným znakem je při naplnění zákonných požadavků možnost zrušení již pravomocného rozhodnutí orgánů činného v trestním řízení a uvedení celé trestní věci znovu k projednání. Patří mezi ně navrácení lhůty, pravomoc nejvyššího státního zástupce rušit některý rozhodnutí nižších státních zástupců, specifické právo odsouzeného podat návrh na zrušení odsuzujícího rozsudku v řízení proti uprchlému a pravomoc Ústavního soudu rušit rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení při porušení ústavně zaručeného práva či svobody.

Summary

This diploma thesis deals with breakthroughs into legal effect of decisions in criminal proceedings, which are regulated in the Code of Criminal Procedure and do not belong to extraordinary remedies in criminal proceedings. Its aim is to describe and analyse these law institutes and reveal their significance for the entire criminal proceedings and other similar legal remedies of protections of rights. The thesis aims to identify imperfections of the existing legislation.

The diploma thesis is divided into six chapters. The first chapter deals with basic concepts such as criminal law and decisions according to legal theory. The second one describes individual forms of decisions and their characteristics according to existing legislation of the Code of Criminal Procedure. The following four chapters deal with some of the breakthroughs into finality and enforceability of a decision in criminal proceedings. Their common feature is the possibility to repeal final and effective decision and bring the whole case back to an investigation. These include Restoration of Time Limits, Competence of the Supreme Public Prosecutor to repeal unlawful decisions of inferior public prosecutors, the specific right of the convicted person to file a petition against final and effective convicting judgment in Proceedings against a Fugitive, Competence of the Constitutional Court to repeal decisions of the authorities involved in criminal proceedings in violation with constitutionally guaranteed right or freedom.

Seznam klíčových slov (List of key words)

Klíčová slova

Rozhodnutí, rozsudek, usnesení, trestní příkaz, právní moc, vykonatelnost, průlom, navrácení lhůty, nejvyšší státní zástupce, řízení proti uprchlému, Ústavní soud.

Key words

Decision, judgement, resolution, criminal order, full force, effect, breakthrough, restoration of time limits, Supreme Public Prosecutor, proceedings against a fugitive, Constitutional Court.